

KARYS

1969
SAUSIS - JANUARY

Nr. 1

KARYS

1969
Nr. 1 (1448)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

E. PETRAUSKAITĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOŲ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

Vytis Jogailos antkapyje	viršelis
J. Miškinis — 25 metai nuo A. Smetonos mirties	1
A. Žiedas — Klaipėdos krašto sukilimo 46 m. sukaktį minint	4
A. Erdvilas — Pirmosios kautynės	8
A. Budreckis — Lietuviškoji ekspansija	10
R. Liormonas — Karinės Misijos Lietuvoje 1919-1920 m.	14
Ss. Dts. — "Kalbininkų" pasivaikščiėjimai	15
Tremties Trimitas	17
Šaulė Tremtyje	20
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	22
Karinės Žinios	23
K r o n i k a	25

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles	O. ŽADVYDAS
Chicago	J. STANKŪNAS	Philadelphia ..	A. IMPOLENAS
Cleveland	F. EIDIMTAS	Australija	V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus
Chicago, Ill. — "Gifts International",
"Marginiai", "Parama".
Detroit, Mich. — V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Kenosha, Wis. — B. Juška
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas
Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius
Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis
("Aidas") "Romuva"
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas
Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia
L. Vasiliūnas — 3 Wall Street
Norwood 5067

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de
La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription \$7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1448)

SAUSIS - JANUARY

1969

25 METAI NUO LIETUVOS PREZIDENTO ANTANO SMETONOS MIRTIES

JONAS MIŠKINIS

Šiomet, sausio 9 d., sukako 25 metai kai Clevelande tragiškai mirė pirmasis Lietuvos valstybės prezidentas Antanas Smetona.

Pavėluotai ta liūdna ir skaudi žinia, apie prezidento A. Smetonos mirtį Amerikoje, pasiekė Lietuvą. Visame Lietuvos krašte buvo ryžtamasi atitinkamai tą nelaimingą įvykį paminėti, bet okupantai vokiečiai išžiūrėję, kad tai bus kartu ir lietuvių tautos politinė demonstracija, viešai minėti neleido. Teko pasitenkinti tik gedulinomis pamaldomis bažnyčiose, į kurias sugužėjo didžiulės minios žmonių. Tai buvo reikšmingas ir išpūdingas pirmojo ir paskutiniojo Lietuvos valstybės prezidento pagerbimas ir, susikaupimo maldose, su juo atsiveikinimas.

Kadangi Antano Smetonos gyvenimo bruožai mums yra plačiai žinomi, tad jų kartoti čia nesiimsiu. Daug svarbiau pažinti jį, kaip visapusišką asmenybę, kokios tautų gyvenime, kad ir gausingesniųjų, nedažnai pasitaiko.

Likimas lėmė jam gimti paprastoje vargingoje ūkininko šeimoje. Tad Smetona yra kilęs iš pačių tautos gelmių. Per savo gyvenimą jam teko susitikti, dirbti ir skirtis su įvairiausių pažiūrų ir luomų žmonėmis, tad nei vienam lietuviškojo gyvenimo klausimui jis nebuvo tolimas, ar nuošalus. Pradėdamas 1902 m. savarankiškai gyventi Vilniuje, Antanas Smetona, iš karto, atsisotojo pirmose visuomeninio darbo eilėse. Jam ten buvo gera praktiško gyvenimo mokykla, papildančioji įgytas teorines mokslo žinias. Lietuvių visuomenė tada gyveno dar tik kultūriniais ir tautiniais interesais, o politinės gairės buvo tik

pradedamos žymėti, tik nustatomos. Didysis Vilniaus Seimas 1905 m. savo rezoliucijoje pirmą kartą mėgino suformuoti lietuvių politinius reikalavimus. Šių dienų akimis žiūrint, tie reikalavimai buvo gana kuklūs, tačiau, ano meto sąlygomis, kaip pradžia, jie buvo žymūs. Jie sukrėtė kraštą, paskatino plačiasias mūsų tautos mases susidomėti savo teisėmis, tačiau šviesuomenei jie ypatingos įtakos nepadarė, nes kad ir pakėlė politinius reikalavimus, bet jais ypatingai netikėjo, laikydama tai, daugiau gražiomis svajonėmis. Ligi Didžiojo karo lietuvių politiniai reikalavimai nebuvo aiškiai ir griežtai susikristalizavę. Vienos aiškios politinės programos neparuošimas ir jos neturėjimas neigiamai atsiliepė pasaulinio karo metu, kai teko pradėti politiškai veikti įvairiose pasaulio vietose. Tada tik iškilo liūdnas reiškinys, kad lietuvių tarpe nebūta politinės minties vienybės. Jei toji vienybė būtų buvusi, tai labai galimas daiktas, kad būtų ir daug daugiau pasiekta.

Politinę programą kuriant, sudarant ir vykduant Didžiojo karo metu, Vilniuje, Antanui Smetonai teko pirmoji vieta. Tai buvo pats sunkusis, bet užtai ir pats pirmasis jo gyvenimo kūrybinis laikotarpis, kai, tiesiog iš nieko, karo vėtroms užiant ir kraštui kenčiant žiaurią vokiečių okupaciją, buvo išugdyta politinės laisvės mintis ir praktiškai, realizuota kaip tik 1918 m. lapkričio 11 d., kada pirmoji Lietuvos vyriausybė pasirodė su savo deklaracija. Nuo tada lyg ir prasidėjo tikri valstybiniai rūpesčiai. Atgimusi jaunutė Lietuvos valstybė buvo silpna, gausingų priešų apsupta. Ji buvo reikalinga tėviškos globos ir

K A R Y S

Pa 235-814

LETO 1969
VALSTYBINĖ
BIBLIOTEKA

1

įgudusios auklėjamos rankos. Visai teisingai ir nupelnytai, 1919 m. pavasarį, Lietuvos Taryba savo nuolatinį pirmininką Antaną Smetoną išrinko pirmuoju laisvos Lietuvos valstybės prezidentu. Iš vienos pusės, tai buvo tautos padėkos pareiškimas didžiaam nenuilstamam darbininkui, laisvės kovotojui, o iš kitos pusės — pasitikėjimo ženklas jo vadovybei ir politinei išminčiai. Atvedęs kraštą ligi visų lauktojo Steigiamojo Seimo, Antanas Smetona pasitraukė nuo valstybės vairo, o 1926 m. gruodžio 17 d., įvykus perversmui, vėl buvo išrinktas Lietuvos valstybės prezidentu.

Antano Smetonos veikla buvo pagrįsta šiais principais: *vienybė, susiklausymas, teisingumas!* Viskas turi būti skiriama tautos gerovei. Šiais principais jis nuosekliai vadovavosi nuo pat pirmųjų visuomeninio darbo dienų. Savo raštuose ir kalbose jis dažnai tuos principus keldavo aiškiai. Prisimenu, kai Antanas Smetona šaulių suvažiavime savo kalboje taip išsireiškė: *Valstybę galima juk sulyginti su tautos namais, o tautą su didžiule šeimynų šeimyna, kuri laikosi teisybe, drausme, susiklausymu, pasitikėjimu ir darbštumu. Santaika joje turi vyrauti ir vieningas tikslas.*

Praleidęs daug metų Vilniuje, Antanas Smetona buvo giliai pamilęs senąją Gedimino sostinę

ir jos atvadavimą laikė didžiausiu lietuvių tautos uždaviniu. Jis sakė: *Mes turime prisiekti, kad niekuomet nepamiršime nei savo sostinės Vilniaus, nei Vilniaus žemės su Trakais ir Gardinu, turim prisiekti auklėti visą mūsų tautą tais keliais, kurie veda Vilniun. Šitos priesaikos šventai laikydamiesi, nuolat gyvenism Vytauto žemės vadavimo viltimi. Mes nekoki prašaliečiai, nes esame jos tėvonys, mūsų pusėje yra tiesa ir teisė. Žiūrėkime, kad mūsų gaida 'Mes be Vilniaus nenurimsim' atitektų mūsų darbus, kad tie mūsų dainos žodžiai, patekę mūsų sielon ir ją suvirpinę, visuomet iššauktų mūsų gerą, dorą žygį. Visos lietuvių padermės srovės turi bėgti vieninga Vilniaus vadavimo tekme.*

Antanas Smetona Respublikos Prezidentu išbuvo 15 metų. Per tą laikotarpį lietuvių tautai teko pergyventi visokių netikėtų įvykių. Bet skaudžiausias įvykis — bolševikų okupacija. Nors prezidentas Antanas Smetona siūlė jėga okupantams priešintis, bet negavęs ministrų kabineto pritarimo, pasitraukė iš prezidento pareigų. Pasirinkęs tremtinio kelią, atsidūrė Jungt. Amerikos Valstybėse. Laisvajame krašte gyvendamas tikėjosi savo darbu ir autoritetu padėti kenčiančiai Lietuvai ir ją gelbėti iš okupacijos replių, bet nelaboji gaisro ugnis atėmė jo gyvybę. Jis mirė, bet jo idėjos gyvos ir niekada nemirs.

KARIO DOVANA LAISVĖS KOVŲ MUZĖJUI

Šių metų sausio mėn. 19 dieną, Čikagoje, "Ramovės" skyriaus narių visuotiniame susirinkime, "Kario" atstovas Jurgis Stankūnas, Laisvės Kovų Muzėjui vadovaujantiems gen. M. Reklaičiui ir plk. P. šeštakauskui, "Kario" štabo vardu, įteikė labai idomų ir vertą atžymėjimo paveikslą. Tai Vietname buvusio kovotojo Algimanto REIVYČIO padidinta, spalvota, gražiai įrėmintą nuotrauka, kurioje malūnsparnis-helikopteris yra paženklintas Lietuvos Vyčiu.

Įteikdamas minimą paveikslą J. Stankūnas pasakė sekančią kalbą: "Žinome, kad prie Centro Valdybos yra Laisvės Kovų muzėjus, kuris renka karinę istorinę medžiagą, ypač mūsų Nepriklausomybės Kovų meto. Mes žinome, kad Nepriklausomybės Kovos jau baigtos. Dabar vyksta ir yra skatinamos Laisvės Kovos. Laisvės Kova — tai kova su komunizmu, kuris yra paglemžęs mūsų kraštą ir kuris grėšia visam pasauliui. Šiandieną, šioje kovoje, mes tiesioginiai dalyvauti negalime. Tačiau, mes remiame šią kovą ir šios kovos dalyvius. Mes didžiujamės, kai sužino-

me, kad šioje kovoje dalyviai yra ir mūsų tautiečiai, lietuviai, mūsų jaunimas. Vienas tokių buvo Algimantas Reivytytis, kuris nuo balandžio 1966 m. iki balandžio 1967 m. karinę tarnybą atliko Vietname. Karinė vadovybė, atsižvelgdama į jo pareiškumą (jis yra apdovanotas keliais atsižymėjimo ženklais), patenkino jo prašymą ir helikopterį, kuriuo jis skraidė, eidamas kulkosvaidininko pareigas, leido paženklinti Lietuvos Vyčiu.

Ką gi sako pats Algimantas Reivytytis: "...nuotrauka mano malūnsparnio—helikopterio, kurio priekines duris puošia Lietuvos Vytis. Galiu pasigirti, kad tai vienintėlis amerikiečių lėktuvas Vietname puošiamas kitos šalies herbu. Aš šiuo savo lėktuvu nuolat pasididžiuoju ir niekuomet nepamirštu ką toji Vytis reiškia. Daug kartų buvau prieš užpultas ir apšaudomas. Net 23 kartus priešas pataikė į mano lėktuvą, tačiau lietuviškas Vytis "laimino" ir mano lėktuvas nenukrito. Kur tik teko skristi Vietname visi nuolat klausia apie Vytį. Man buvo malonu pasakyti, kad tai herbas mano tėvų šalies, Lietu-

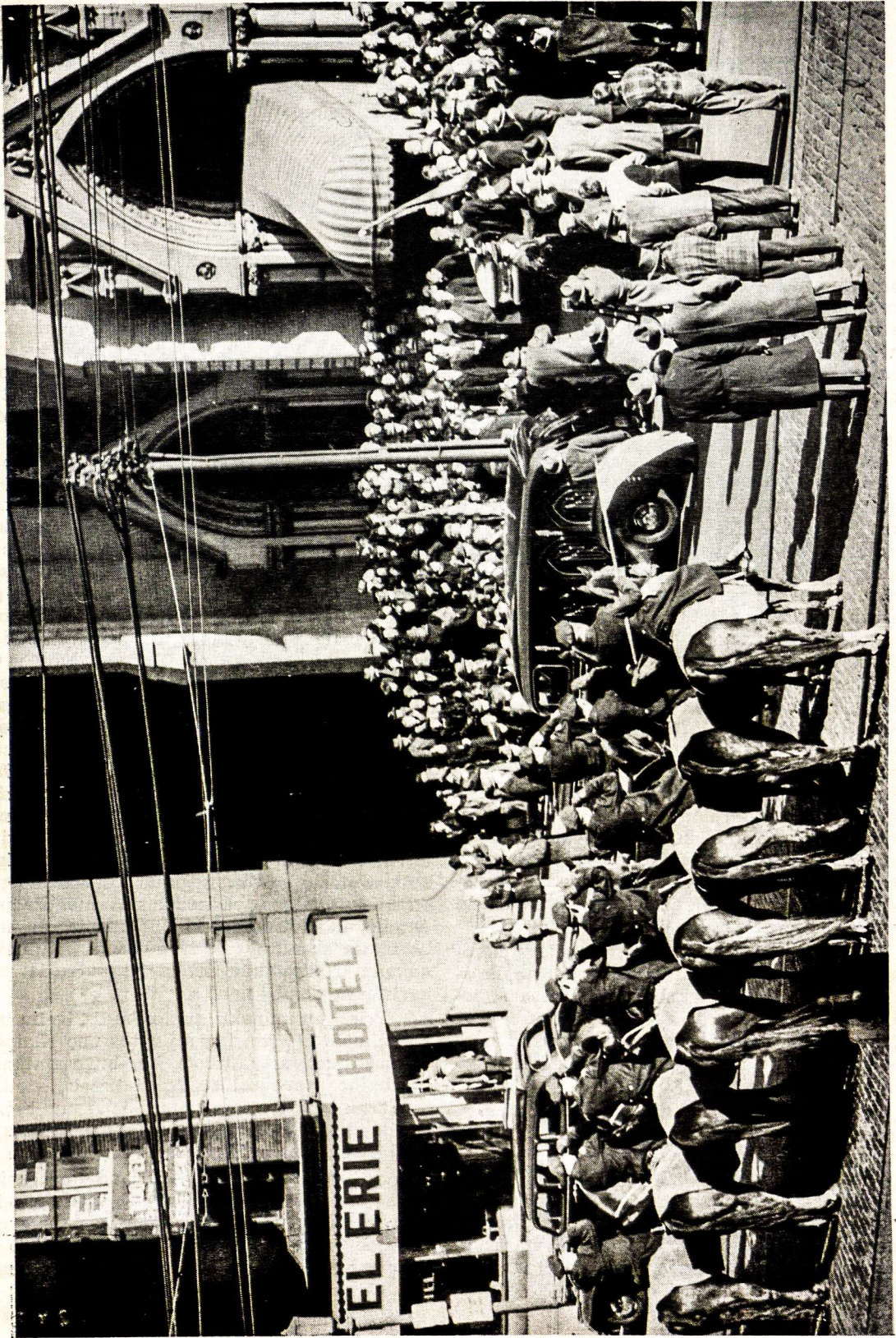
vos. Kada turėjau persikelti į kitą pulką, gavau leidimą iš komandanto kartu perkelti ir malūnsparnio duris, su lietuviškuoju Vyčiu. Aš taip pamėgau Vytį, kad pasistengsiu jį parvežti su visom malūnsparnio durim, baigęs savo tarnybą..."

Šiuo jaunuoliu, kuris ir Vietnamo karo lauke sugeba garsinti savo tėvų šalį Lietuvą, didžiudamasis, "Kario" štabas dovanoja šį paveikslą Laisvės Kovų muzėjui, kaip pradžią eksponatų iš dabartinės Laisvės Kovos."

Įteiktas paveikslas buvo perleistas per susirinkimo dalyvių rankas ir visiems padarė didelį įspūdį. Jį priėmęs gen. M. Reklaitis dėkojo "Kario" štabui už taip vertingą muzėjui eksponatą ir taip pat prašė Laisvės Kovų muzėjaus vardu padėkoti Algimantui Reivyčiui už tokį gražų Lietuvos garsinimą.

jonas kun.

Prezidento Antano Smetonos karstas išnešamas iš šv. Jono katedros Clevelande, Ohio, 1944 m. sausio 13 d. ➤

PLUOŠTAS KOVOTOJO PRISIMINIMŲ IŠ KLAIPĖDOS KRAŠTO SUKILIMO

46 metų sukilimo sukaktį minint

ALFONSAS ŽIEDAS

Priešingai geriausiems norams, prisiminimai apie kaikuriuos ano meto įvykius bus lyg koks atspindys tarp tikrovės ir sapno, nes dokumentinė medžiaga yra likusi barbarų griūties užvers-toje Tėvynėje, o daugelio, net ir geriausių, drau-gų vardus ir reikalingas datas, audringų dešimt-mečių būvyje, iš atminties ištrynė laikas... Bet, ką gi: tegul bus daroma kuo geriausiai, kas gali-ma, pasikliaujant nors ir netobūla žmogiška at-mintimi.

Įvykiai 1922-23 metų sąvartoje buvo neiš-jungiamoje dramatiško lietuvių tautos istorinio likimo grandinėje, nes nuo pat Lietuvos istorijos priešaušrių, kada lietuviai pirmą kartą pasirodė pasaulio viešumoje, jie iš visų pusių buvo apsupti priešų, su kuriais per visus vėlyvesnius amžius be atvangos kovojo žūtbutines kovas. Taip ir anų metų sąvartoje, kai jau buvo sukurtas tvirtas Lietuvos valstybės branduolys, ir apie Kauną žy-dėjo laisvės pavasaris, pasipuošdamas įvairia-spalve gaivalingai pakilusios tautos kūryba, tau-ta, deja, negalėjo nors trumpai pasidžiaugti nei savo laimėtąja laisve nei tuo pavasariu, nes Pie-tuose trečdalį Lietuvos žemių ir jos sostinę — amžinąją tautos dvasios ir kultūros židini, lyg juodi debesys, vis dar dengė rūsti lenkiškųjų gro-bikų okupacija, o iš Vakarų, lyg žvarbūs vėjai, sklido gandai, kad tas pats priešas tiesia savo grobuoniškus nagus ir į Klaipėdos kraštą ir uos-tamiestį, per kurį turėjo atsiverti Lietuvai laisvi pasaulio vandenynų keliai.

Todėl, anuo metu, Kauno šauliai, lyg nera-mios bitės, užė apie Šaulių Sąjungos centrą, Lais-vės Alėjoje 20 Nr. ir Kauno šaulių, reikia paste-bėti, gana blaivų klubą, Vasario 16-sios bene 4 Nr., kur vėliau iškilo naujas pastatas ir jame buvo įsikūręs vienas pirmaklasių restoranų — „Rambynas“.

Vieną vėlyvą vakarą, kaunietis Ilgūnas, var-do nebeprisimenu, mano bendradarbis iš Šaulių S-gos centro, išsitraukė mane iš Šaulių klubo į gatvę ir, graudendamas laikyti paslaptį, papasa-kojo, kad šauliai ruošiasi paslaptigam žygiui, bet kokiam ir jis nežinąs. Jei pasitikįs Šaulių Są-jungos vadovybe ir galįs pasiryžti savanoriškai leistis į bet koki garbingą žygį už tėvynę, tai nu-

rodytąją dieną ir valandą turįs pasirodyti Šaulių Sąjungos Centre, kur gausiąs reikalingus nuro-dymus.

Nurodytu laiku įsirašiau savanoriu, ir jau sekančią savaitę, pusiaunaktyje, traukiniu, ke-liasdešimt Kauno šaulių pajudėjome Kaišiadorių link. Rytmetį, ties Kaišiadorimis išsirikiavo jau keli šimtai šaulių atvykusių iš įvairių Lietuvos vietovių. Prieš pusiaudienį, vadinama, drezina atvažiavo tuometinis kariuomenės vadas gen. Juozas Stanaitis, kurio pasirodymas žymėjo mū-sų žygio svarbą.

Iš Kaišiadorių pajudėjome šiaurės link. Ta-da mums jau ėmė aiškėti, kad vykstame kovai už Klaipėdą. Nuotaika buvo gera. Vedamasis mū-sų dainų motyvas buvo „Kur lygūs laukai, snau-džia tamsūs miškai...“ Tuomet tiesioginės gele-žinkelio linijos Kaunas - Kretinga dar nebuvo, todėl gabalą kelio reikėjo pravažiuoti tyliai, už-rakintuose vagonuose per Latviją. Kitą rytą iš traukinio išsikraustėme, kažkur už Kretingos, ne-toli Bajorų. Aplink mūsų junginį atsirado raitų žvalgų, kurie jau buvo nuginklavę vokiškąją Ba-jorų policiją ir išžvalgę kelią Klaipėdos link. Jun-ginys pajudėjo į vakarus ir netrukus peržengė šimtmečiais dvi Lietuvos dalis skyrusią sieną. Kažkokioj jau Klaipėdos krašto mokykloj susto-jome trumpo postovio. Po to, tęsėme žygį ligi nakties. Temstant, Klaipėdos kryptyje, pasigirdo kulkosvaidžių salvės. Regimai, prancūzai apšau-dė mūsų žvalgus, pasirodžiusius nuo Palangos. Atrodė, kad visus apleido po nemiegotų naktų beapimęs snaudulys ir turbūt visi pajutome tą nejaukų šurpą, kurį kovotojai pajaučia pirmą kartą įžengdami į ugnies sritį...

Prieš pusiaunaktį pasiekėme Cigelių vien-kiemį, apie 2½ km į pietų rytus nuo Klaipėdos, priešais Sendvarį (Althof), kur buvo apsikasę ir įsitvirtinę prancūzai su freištatinais, vietiniais žandarais. Cigelių vienkiemis, kurį nuo Sendva-rio dengė augštuma, pasiliko mūsų grupės sto-vykla iki užimant Klaipėdą.

Po pradinių trumpų apsišaudymų, sueinant abiem priešiškom jėgom į sąlytį, šaudymas buvo uždraustas, ir kelioms dienoms, visame puslan-kiniame fronte apie Klaipėdą, užviešpatavo tyła. Tarp vyriausio sukilėlių vado Budrio ir prancū-

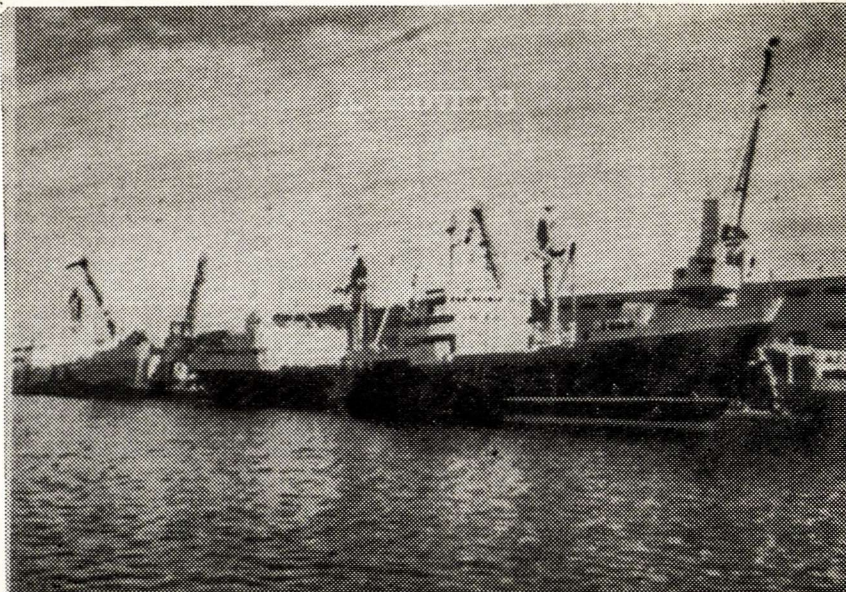
Būrys Klaipėdos sukilėlių. Priekyje, viduryje, sukilimo vadas Jonas Budrys.

zų komisaro Klaipėdos kraštui Petisnė prasidėjo ilgos derybos dėl taikingo krašto ir miesto valdžios perdavimo sukilėliams. Petisnė visais būdais vilkino derybas, laukdamas iš Prancūzijos užalariamuotos pagalbos. Laimei, Paryžius, kaip vėliau buvo patirta, ne iš karto patikėjo būklės rimtumu, tariant, kad batalijono visiškai pakanką palaikyti tokiam mažame krašte tvarką, ir kad Petisnė be reikalo įpuolęs panikon... Bet, jeigu Petisnė lauktoji pagalba — du karo laivai naikintojai būtų pasirodę Klaipėdos vandenyse bent dieną anksčiau, tai Klaipėdos krašto istorija galėjo išsivystyti Lietuvai labai nelaiminga linkme. Tačiau sukilimą lydėjo laimė.

Dėl ilgai užsitęsusių derybų sukilėliai ėmė nerimauti, nes mes buvome pralaimėję labai svarbų staigumo momentą, — leidome priešui įsivirtinti ir gal susilaukti persveriančios paramos. Bet pagaliau derybos nutrūko, mūsų patruliams buvo leista, pastebėjus priešą pusėj kokią įtartina judėjimą, šaudyti. Tai buvo nekantriai lauktas malonumas, tačiau, apsišaudymas kaipuriems mūsų vos nepasibaigė tragiškai, nes priešą atsakinėjimai pasirodė beesą gana taiklūs... Kai kurie vyrai buvo apdrabstyti rekošetuojančių kulku išmestomis žemėmis ir buvo priversti rūpestingiau slėpti savo galvas už arimo grumstų.

Oras sunkėjo, nes kiekvieną valandą galėjome gauti įsakymą puolimui, juo labiau, kad pradinio susišaudymo patirtis mums parodė visą padėties rimtumą. Prastai apsiginklavusios grupės frontinis puolimas prieš paruoštus kulkosvaidžių lizdus, neriamas sunkiosios ugnies, galėjo būti, ne tik labai nuostolingas, bet ir pragaištingas. Todėl vyrų tarpe kilo sumanymas nuslopinti priešą lizdus granatomis, prislinkus iš pasalų, dengiantis nakties tamsa. Tą vakarą grupės vadas, kapitonas Strelnikas išrikiavo grupę, ir paklausė, kas norėtų savanoriškai nakčia slinkti priešą pusėn ir granatomis pralaužti prancūzų užtvartą? Pirmutinis, gerai atsimentu, žingsnį į priekį žengė bene šeštos klasės aušrokas, Algirdas Jasaitis, Kauno notaro sūnus. Toliau į priekį išėjo Vokietaitis (vardo nebeatsimentu), iš Saulės mokytojų seminarijos, vėl sekantis — uteniškis Adolfas Eigelis ir kiti, apie 14-16 vyrų, jų tarpe ir šių atsiminimų autorius. Iš tų savanorių grupės vadas sudarė dvi grandis: vieną, sakytumėm, smogiąją vadovaujama vieno iš leitenantų, pavardės nežinojau, ir antrą — ryšio, vadovaujama augaloto "Saulės" seminarijos seminaristo Vokietaičio, prie kurios buvau priskirtas ir aš.

Po pusiaudienio grupė užėmė augštumoje pozicijas. Ligi tol vyrai laikėsi neblogai. 1922-23

Laivai Klaipėdos uoste — žvejų krantinėje

metų žiema buvo gana šilta. Nors dauguma vyrų buvo apsirengę rudeniniais paltais, bet nešalo. Tik tą popietę oras staiga baisiai subjuro. Prasidėjo šlapdriba, sekančiomis valandomis ėmė šalti ir siausti sniego pūga. Visa grandinė užgriaudė keiksmiais. Visi buvo pasiruošę šokti, nors ir į pragaro ugnį, kad tik greičiau apšiltų.

Sutemus, smogiamoji grandis atsitolino nuo grupės pozicijų ir dingo sniego pūgoje ir nakties tamsoje. Vokietaičio ryšininkai tūnojome pakeleje į Sendvarį, laukdami atskiro grupės vado įsakymo. Užėmę kvapą, visi laukėme, kas atsitiks. Bent už trijų ketvirčių valandos Sendvaryje trinktelėjo pora granatų sprogimų, pasigirdo vienas kitas šūvis, ir viskas nutilo. Kurti tyla tęsėsi bene valandą. Visi ėmėm nerimauti. Kpt. Strelnikas buvo susitaręs su leitenantu, kad tas atsiųs ryšininką pranešti, kas bus įvykę, tačiau valandos slinko ir jokios žinios... Tada grupės vadas įsakė Vokietaičio ryšininkams vykti susirišti su smogiamąja grandimi.

Gal po pusvalandžio mūsų 7 vyrų grandis laimingai įslinkome į Sendvarį, nieko nepastebėję ir niekeno neužkliudyti. Tik prie dvaro rūmų sargybinis lietuviškai užklausė: "Kas čia?" Vokietaitis pasakė slaptažodį, ir mes suėjome į vidų. Priemenėje, pasienyje stovėjo šautuvų piramidė, toliau buvo budinčio staliukas, už kurio, pasidėjęs prieš save pistoletą, sėdėjo mūsų leitenantas, o už pravirų durų salėje ant grindų gulėjo bent 32 prancūzų belaisviai. Prie leitenanto buvo bene du vyrai, kiti du stovėjo sargyboje iš lauko prie

durų. Jasaitis, iš smogiamosios grandies, buvo žuvels, Eigelis sužeistas, o likusieji išstatyti sargybose prieš Klaipėdą. Pasirodė, kad prancūzai su žandarais, gindamiesi nuo šalčio, buvo gerai prisisiurbę konjako, ir užpultoji sargyba savo iškastame lizde ramiausiai sau miegojo iki nebuvo pažadinta prikištų šautuvų vamzdžių... Taip pat ramiai miegojo ir sargybų pamainos. Trumpas susirėmimas, kuriame žuvo Jasaitis, įvyko su atvykusia iš kito lizdo sargybų pamaina.

Leitenantas lietuviškai kalbančio žandaro buvo painformuotas, kad kapinaitėse priešais Cigelius dar esama poros kulkosvaidžių lizdų, kurie galėtų kliudyti grupės judėjimą į Sendvarį. Todėl Vokietaičio grandžiai priskyrė aną žandarą ir įsakė tuos lizdus išvalyti. Žandaro vedami, įslinkome į kapinaites. Nors vadovas mums stengėsi išaiškinti, kur lizdų esama, tačiau priešais tamsoje tedungsnojo krūmų kupstai ir antkapiai. Nutarėme priversti priešą pasirodyti gąsdinimu. Dar pažengę grandinėle keletą žingsnių į priekį, vienu metu iššovėme nurodyta kryptimi po penkis šūvius, sušukome "Valio!" ir išmetėme po rankinę granatą, kaip, staiga, iš už vieno kupsto pasigirdo trumpa kulkosvaidžio šūvių serija. Mano kairėje buvęs, bene, gusarų puskarininkis, kurio pavardės nebeatsimenu, susmuko keliais šūviais pataikytas į vidurius... Mes pašokome atgal į artimo kelio griovį, ir nebežinojome kas daryti... Mūsų vadovas kažkur buvo pasislėpęs, buvome netekę vieno kovotojo, o pakartoti puolimą nebeturėjome nei drąsos nei priemonių...

Neturėjome drąsos nė grįžti pas leitenantą, neišpildę uždavinio . . .

Šitoje vietoje tiks pora žodžių pasakyti apie mūsų apsiginklavimą. Nebeatsimenu, ar ginklus mes gavome dar centre, ar traukiniuose ar Kaišiadoryse? Mūsų šautuvai buvo praėjusio šimtmečio, t.y. 1896 m., užtaisomi su apkaba, kuri lieka sandėlyje kol iššaudai visus penkis šovinius, paskui spiruoklės išmetama. Aš turėjau pilnus kišenius šovinių, bet tik vieną apkabą. Iššovus penkis šovinius, apkaba kažkur nuzvimbė. Susirasti ją sniege buvo beviltiška. Sugrubusiomis nuo šalčio rankomis mėginau užsitaisyti šautuvą pavieniu šoviniu, bet nieko neišėjo. Kišenėj buvo likusi viena granata. Durtuvo prie šautuvo nebuvo . . . Tad, praktiškai, kaip aš, taip ir mano draugai, likome beginkliais.

Mums pakelėj besitariant, iš už snieguoto krūmo išlindo mūsų vadovas, ir laužyta lietuvių kalba paklausė, ar mes vokiškų žandarų nešaudysia? Kai mes autoritetingai užtikrinome, kad niekam nė į galvą neateina tokia mintis, nei yra kokios priežasties juos šaudyti, tai jis išsitraukė iš už to paties krūmo ir savo draugą, kuris taip pat nenorįs kovoti ir pasiduodas. Dabar mes jau buvome drąsesni su nauju belaisviu grįžti pas leitenantą. Tačiau mums tik besirengiant eiti į rūmų vidų, iš už tvarto, nuo kapinių pusės, pasirodė vora vyrų, kurie įėjo į dvaro kiemą. Šaukdami: "Hände hoch!" — gaivališkai puolėme į tuos vyrus, atkišę, lyg kačiargas, savo neužtaisytus šautuvus. Vyrų pakluso, numetė šautuvus ir pakėlė rankas. Prieš mane stovėjo bent pusantro karto augštesnis žandaras, kuris, iš augštai į mane žiūrėdamas, ramiai leidosi nuginkluojamas. Nuo kito, mažo prancūzėlio, visą šarvuotę beveik plėšte nuplėšiau. Nuginklavome bene du žandarus ir aštuonis, ar devynis prancūzus. Vėl gi pasirodė, kad išgązdintos mūsų sukulto triukšmo, nutarė pasiduoti ir likusios prancūzų sargybos.

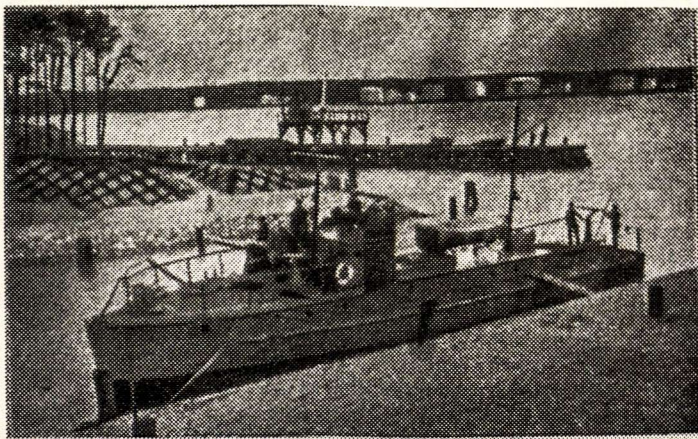
Išaušus, apie penkiasdešimt prancūzų ir žandarų vora, vežimai su žuvusiųjų palaikais ir sužeistu Eiguliu pajudėjo Cigelių link. Kai dienos šviesoje prancūzai pamatė, kokie vargani "kariagos" juos buvo nuginklavę ir dabar apstoję, ėmė maištauti ir apsiramino tik griežtai pagrūmojus. Pakeliui į Cigelius mes gavome netaiklios kulkosvaidžių ugnies iš gretimo Naujadvario.

Tokiu būdu, mūsų uždavinys buvo atliktas. Sendvario užtvara buvo pralaužta, ir mūsų grupei kelias į Klaipėdos miestą buvo atviras. Tuo tarpu prieš pietus, mūsų kairėje, Pagėgių grupė puolė Naujadvarį (Neuhof). Po trumpų, bet karštų kautynių, prancūzai pasitraukė į miesto Prefektūrą. Dienos meto frontinis Naujadvario puolimas pareikalavo bene 12 sukilėlių gyvybių.

Po pietų visa mūsų grupė persikėlė į Sendvarį. Mums besiruošiant postovio, Klaipėdoje, prie Prefektūros užvirė karštos kautynės. Tuo metu iš Klaipėdos atskubėjo ryšininkas ir pranešė, kad Pagėgių grupei reikalinga pagalba, nes prancūzai, įsitvirtinę Prefektūroje, smarkiai priešinasi. Pradėjus grupei rikiuotis, Klaipėdoje sudundėjo keli granatų sprogimai ir staiga viskas nutilo. Mums beįžengiant į miestą, mus pasitiko kitas ryšininkas, pranešdamas, kad prancūzai Prefektūroje pasidavė ir mūsų grupės pagalba nebereikalinga.

Taip pasibaigė sukilėlių ginkluotoji kova už Klaipėdos kraštą, miestą ir uostą. Tada prasidėjo gal sunkiausiaji Lietuvos vyriausybės diplomatinė kova Ambasadorių Konferencijoje Paryžiuje, reprezentavusia I-jo Pasaulinio karo nugalėtojus.

Žinia apie Klaipėdos krašto sukilimo laimėjimą visai tautai turėjo būti labai džiaugsminga. Šito laimėjimo įkvėptas Antanas Vaičiūnas sukilimo aukoms sukūrė gal patį įspūdingiausią gedulo maršą—giesmę: "Kovoj jūs jau žuvot, mielieji draugai" . . .

Pajūrio apsaugos greitlaidis, ginkluotas patranka ir kulkosvaidžiais, Kopgalio uoste.

PIRMOSIOS KAUTYNĖS

A. ERDVILAS

Viskas aplinkui sava — pažįstama. Kiekvienas mygtukas, kiekviena rodyklė ir rankena šimtus kartų apčiuopinėta ir akim permesta — atrodo visą gyvenimą ten buvę, kaip rankos pirštai. Sėdžiu, kaip ir daugelį kartų anksčiau, keturiasdešimties tūkstančių svarų naikintojo, radaro navigatoriaus kabinoje. Gamintojai jį pavadino "F-4B Phantom 11". Esame dviese. Priešakinėje sėdynėje — pilotas, o aš nuo jo atskirtas siena, kurioje prigrūsta skaitiklių, matavimo įtaisų ir rankenėlių, su mano privačiu "televizijos" aparatu — radaro ekranu. Plastikinis šalmas ir deguonio kaukė su mikrofonu uždengia visus pažįstamus veidus, ir, prisiartinus prie kito lėktuvo, tik iš numerio atpažįsti jo įgulą. Mūsų grupė — trys lėktuvai, ką tik susijungę, piaunam ryto orą prie Vietnamo, žemyno kryptimi. Apačioje, lyg stiklas, Tonkingo įlankos vanduo ir vis mažėjantis lėktuvnešis — mūsų "namai".

Jaučiuosiu truputį nusivylęs. Tai mano pirmoji kautynių misija ir visai nieko naujo. Net ir bombos po sparnais senas dalykas — nešiojome jas virš Arizonos dykumų ir mėtėme į molinius taikinius. Čia, tiek toli į pietus, priešo naikintuvų nesitikima, tad galime tikėtis visai nuobodžios kelionės. Mūsų uždavinys bus vykdomas Saigono

srityje. Paskutiniai radio žodžiai pasikeisti su laivu ir — aš perjungiu siųstuvą į Saigono stotį.

"Aris, Aris, this is Vilo 29. Over". Radio kalba Saigonas vadinamas "Aris" — mes esame virtę Vilo numeriu. "Aris" atsiliepė ir aš pranešu mūsų sudėti, bombų dydį ir kiekį. Jie pakartoja ir trumpam laikui nutyla.

"Vilo 29, contact Cobra two on. If unable return this frequency."

Trumpas: "Roger", ir aš keičiu siųstuvo numerius į duotą seriją. Ryšys su mumis perduotas žemai, mažam lėktuve, skrendančiam žmogui. Jis suranda taikinį, pažymi jį dūmais ir koreguoja bombų kliudymus. Ši kartą reikalinga pagelba. Vietkongo užpultam, mažo aerodromo, Long Toan, gynimui.

Didžiausia kautynių įtampa, atrodo, jau praėjusi ir priešas traukdamasis pasislėpė pastatų grupėje, medžiais apaugusioje kanalo pakrantėje. Kaip vanagai, mes ištįstame į didelį ratą virš taikinio. Burna sausa. Per greitai kvėpuoju — net rankos šlapios. Reikia nusiraminti — per daug deguonies sunaudosiu.

Mes pirmieji. Lėktuvas paklusniai kopia į viršų ir verčiasi ant nugaros. Nosis tempiama iš padangių į žemę. Pradedame smigti. Atsiverčiam

Minėjimas šio svarbaus istorinio įvykio 45 metų sukakties yra prasmingas, nes taip mes susikaupiami ties likiminėmis tautos problemomis, pagarbiai paminime tautai nusipelnusius moteris ir vyrus, atiduodame priderančią garbę to meto istoriniams veikėjams, visų pirma tiems Mažosios Lietuvos lietuvninkams, kurie, nepaisant kelių amžių pašėlusios germanizacijos, išlikę ištikimi lietuvybei, pribrendus laikui, padarė lemiamų žygių sujungti savo istorinį likimą su visos tautos ir Lietuvos likimu. Taip pat išreiškiame pagarbą ir tiems Šaulių Sąjungos vadams ir tuometinės vyriausybės nariams, kurie ryžosi bent slapta mažlietuvių sukilimui talkinti, sutelkė ir apginklavo šaulių-savanorių junginius iš visos Lietuvos. O labiausiai giliu susikaupimu mes nulenkiame savo galvas didvyrių mirtimi žuvusiųjų kovotojų atminimui...

Istorija, tačiau, nesikuria vien sapnuojant praeities sapnus ar vien didžiuojantis savo pirmtakų žygiais. Todėl, mes čia pažvelgiame į pra-

eitį tik tam, kad iš praeities pralaimėjimų ir laimėjimų pasimokytumėm, kaip nereikia ar reikia kurti tautos istoriją ir kad pasisemtumėm įkvėpimo naujiems didingesniams ir laimingesniams ateities veikalams. Visus gi mūsų svarbiausius rūpesčius ir žvilgsnį mes kreipiame į ateitį, nes per tuos 46 metus nuo anų įvykių pasaulio istorijos scenon prasiveržė tokios pasibaisėtinios jėgos, kokios dar praėjusiojo amžiaus žmogui nei sapnuose sapnavosi, nei vaizduotėje vaidenosi, ir kurios iš pagrindų pakeitė žmonijos istorinės erdvės vaizdą. Iškilio naujas, baugus, barbariškas ir nuožmus lietuvių tautos ir laisvos Lietuvos priešas, nesaistomas jokių moralės ir civilizacijos normų, valdomas vien tik akmens amžių primityvo instinktų ar, geriausiu atveju, džiunglių įstatymų, grąšo nebe kuriai tautos daliai, nebe vien Lietuvos valstybingumui, bet pačiai tautos gyvybei. Tai ir sudaro visiškai nepaprastas sąlygas, kurios reikalauja ir visiškai nepaprastų tautos istorinių pastangų.

galva augštin — greitis, smigimo kampas, augštin . . .

“Check bomb switches for armed”, jau gana garsiai kalbu, ir mano pakeltas balsas, per radią, išduoda mano susinervinimą.

“Stand by”. Dar pora šimtų pėdų — “Mark!” — tūkstančio svarų bomba palieka sparną ir skrieja į taikinį.

“Pull out! Pull out!”

Bomba mus beveik lydi ir, per žemai nunėrus, gali pats gauti jos skeveldrų, o, be to, ir tie, kuriems šias dovanas teikiame, nesėdi ant kranto vien tik žiūrėdami į mus.

Pilotas plėšia smingantį lėktuvą į padanges, o aš, kaip ir daugelį kartų anksčiau, lyg milžino rankos į sėdynę spaudžiamas, stenu, bandydamas neapalpti, nes širdis vos bepajėgia išstumti keturis kartus pasunkėjusį kraują, į tolimus smegenis. Tačiau, po kelių akimirksnių, mes pereiname į normalų kilimą ir viskas atslūgsta.

Antrasis lėktuvas jau beveik savo trajektorijos apačioje ir aš seku nuo jo sparno atsiskyrusį juodą cigarą—kiaušinį, kol tas dingsta ugnies ir dūmų kamuolyje, tarp medžių. Nėra laiko ilgai žiopsoti — pakankamai darbo savo kabinoje. Vėl viskas patikrinta ir tvarkoje; neria trečiasis iš mūsų grupės ir tuoj vėl ateis mūsų eilė. Pagal sekėjo koregavimo instrukcijas per radią, mes vėl verčiamės per galvą ir — į žemę. Šį kartą viskas iššaukia daug mažiau įtampos. Jau esu visai ramus, lyg per pratimus. Kylant nuo taikinio yra laiko apsidairyti.

Gera dalis pastatų dega ir kanalo krantas padengtas dūmais. Mūsų helikopteriai tebėra dar poros mylių atstume, tačiau skrenda jau visai pažemiu. Medžiais apaugusiame krante akis užkliūva judėjimą. Lyg koki juodi vabalai, šliaužia bėgantys žmonės. Priekyje, antrasis lėktuvas jau paleidęs bombą, kopia į viršų. Dalis “vabalų” dabar jau kruta kita kryptimi, o kita dalis — pranykusi ką tik sprogišios bombos dūmuose.

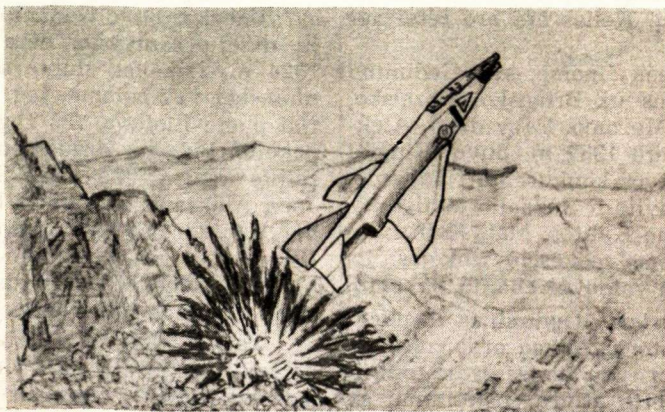
Praeina sekundė, ar dvi, o gal ir trisdešimts metų, ir, lyg koks ugnies liežuvis vidų palaicho mintis: čia ne kino ekranas, ne manevrai, prieš dykumose išstatytus molio taikinius. Čia tikrovė — sprogstanti kumštis, plieno skeveldros gniaužo plaučių orą, plėšo kūną, ištrina gyvybę. Ir lyg Vėlinių dieną iš kapų kylančios sielos, atplaukia iš praeities naktys Vilniaus slėptuvėje—rūsyje, deganti Tuebingen'o stotis, kaukiančios bombos, tolimi sprogimai, vaikų nesuprantama baimė ir siaubas suaugusiųjų veiduose . . .

Mes jau vėl ant nugaros ir lėktuvo nosis, kaip Visagalio pirštas, reždamas per padangę, slenka žemyn, kol atsiduria į Gomorą, prakeiktą žemės tašką. Iš trijų mylių augščio mes neriam, kaip mirties angelas, nešdamas Augščiausiojo kerštą. Tik mes ne angelai, ne Jo siūsti ir be Jo palaimos . . .

Piloto balsas petraukia klajojimus — rodyklės vos įmatomos — akys pilnos ašarų.

Greitis didėja; smigimo kampas geras; dar pora tūkstančių pėdų ir jau vėl atėjo momentas: “Stand by!” išspjauju pro ašaras; “Mark!” — Lėktuvas sukaksi, atsipalaiduodamas dar vieno mirties siuntinio. “Pull-out! Pull-out!”, jau pilnai atsipeikėjęs šaukiu į kaukę. Aš nenoriu kartu su jais žūti. Aš noriu grįžti į mėlyną, švarų dangų, į laivą, į dangoraižių miestą. Aš noriu vėl sėdėti mašinoje sekmadienio vakare, susigrūdusiame judėjimo kelyje — skūstis dėl oro, mokesčių ir šimto kitų smulkmenų, kurias, gero gyvenimo kasdienybė, išpučia į milžinus. Svarbiausia, aš noriu vėl sėdėti kino salėje ir, šlapiais delnais laikydamas varvančius ledus, žiūrėti, kaip Hollywoodo celuloide krinta minios blogųjų prieš herojaus ginklus.

Ten, ekrane, jie lengvai atpažįstami. Čia — tik vabalai, krutą žemės paviršiuje. Be to, iš šio augščio sunku ir neįmanoma įžiūrėti, ar kuris jų laiko prie krūtinės prisispaudęs šautuvą, ar mažą kūdikį . . .

LIETUVIŠKOJI EKSPANSIJA

IV. Gedimino viešpatavimas

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pradžia 1968 m. KARYS Nr. 5)

17. GEDIMINO ĮTAKA RYTUOSE

Gedimino laikais Brianskas buvo galingiausia kunigaikštija šiaurės rytuose. Černigovas ir Naugardas-Severskas priklausė Brianskui. Briansko valstybės pietų siena ėjo palei Seimo ir Desnos upes, jos vakarų siena buvo Dniepras. Kadangi metraščiai mini, kad Gedimino brolis Teodoras galėjo laisvai žygiuoti pro Černigovą su maža palyda, šis faktas reiškia, kad ir Černigovas Gedimino laikais buvo lietuvių įtakoje.

Metropolito Teognosto kanceliarijos inventoriai mini, jog Brianske buvo mirusio Lietuvos metropolito šilkiniai rūbai, stolės, habitai ir daug brangenybių, o jo pinigai buvo deponuoti Kozelske, į šiaurės vakarus nuo Briansko. Muromo kunigaikštis net buvo pasiskolinęs pinigų nuo Lietuvos metropolito. Šios smulkmenos aiškiai įrodo iki kokių ribų siekė Gedimino Lietuvos įtaka. Pakeliui į Muromą nuo Briansko buvo dvi kunigaikštijėlės — Novosilas ir Riazanė, kurios buvo Lietuvos sąjungininkės. Iš tų smulkmenų galima padaryti išvadą, kad Kozelskas, Novosilas, Riazanė ir Muromas buvo silpnos valstybiškės, kurios jieškojo Gedimino globos.

Deja, nėra įmanoma iširti iki kokio laipsnio Gedimino sumani diplomatija ir karo žygiai galėjo paveikti sritis tarp Desnos, Okos ir Viazmos. Įtaka negalėjo būti labai tvirta, kadangi į šias teritorijas ėjo platūs nepereinami miškai ir pelkės. Ten veikė rusinų provincialinis separatizmas ir savarankiškumas. Pavyzdžiui Naugarduke sėdęs Lietuvos metropolitas palaikė labai palaidus ryšius su Muromu. Kelionė tarp Dniepro ir Briansko trukdavo 20 dienų. Kelias ėjo pro retai apgyventus miškus.

Iš Teognosto užrašų žinome, kad Gedimino įtaka siekė toli į rytus už Briansko, Kozelsko, Novosilo, Riazanės ir Muromo. Pavyzdžiui, Aleksandro grįžimas į Tverę 1337 m. buvo džiūgiai priimtas ne vien Maskvos konkurento Naugardo, bet ir Rostovo, Jaroslavlio ir Suzdaliao kunigaikščių, kurie nekentė Jono Kalitos. Mat, Kalita buvo totorių įrankis, jiems mokesčių rinkėjas; jis dažnai skūsdavo sričių valdovus chanui Uzbekui.

Santykiai su totoriais. Gediminas negalėjo išvengti trinties su totorių Aukso orda, nes lietuvių ekspansija į rytų rusų žemes grėsė totorių teritorijoms. Tačiau prie atvirų susirėmimų su

totoriais nebuvo prieita. Metraščiai temini tik kažkokios kovos atgarsį.

Gedimino amžininkas ir varžovas Aukso ordoje buvo chanas Uzbekas (1282-1341).

Maskvos valdovas Jonas Kalita įvėlė Aukso ordą į kovas su Tvere. Tas kovas tęsė Tverės Mykolo sūnus Aleksandras. Aleksandro politinė būklė nelaimingai susipainiojo, kai Tverėje buvo užmuštas Uzbeko pasiuntinys. Pasinaudojęs proga, Jonas Kalita gavo teisę su totorių daliniu naikinti Tverės kunigaikštiją ir nubausti patį Aleksandrą. Aleksandras pabėgo į Pskovą, o iš ten — Lietuvon pas Gediminą, 1333 metais. Mat, Aleksandro brolis Dimitras buvo vedęs Gedimino dukterį. Aleksandras Lietuvoje paviešėjo net keletą metų.

Gediminui remiant, Aleksandras drąsiai nuvyko į Saarą, totorių sostinę, ir išprašė iš Uzbeko malonę ir kaltės atleidimą. 1337 m. jis grįžo į savo kunigaikštiją. Jono Kalitos intrigų dėka, jis su sūnumi 1339 m. spalio 29 d. buvo Uzbeko žiauriai nužudytas. Aleksandro nužudymas buvo lietuvių interesams nuostolingas.

Tuo metu Gediminas vedė įtemptas kovas su kryžiuočiais vakaruose. Jis negalėjo veikliai paremti Tverę prieš Maskvą, tuo labiau, kad Uzbekas aiškiai atsistojo Lietuvos priešo Jono Kalitos pusėje.

Kalita kurstė Uzbeką prieš Tverę, kadangi Aleksandras buvo sudaręs sąjungą su Gediminu, o tarp totorių ir Vilniaus valdovo jau pradėjo kilti kietos kovos dėl Riazanės, Starodubo, Bialozero ir kitų rytinių žemių.

Uzbekas buvo Gedimino didelis priešas. Apie jų dviejų santykius nėra platesnių duomenų. 1324 m. Uzbekas siuntė savo greitintinkus Vilniun, bet yra žinoma, jog 1338 m. Uzbeko totoriai puolė Lietuvą. Šis žygis tačiau padėties nepakeitė. Uzbekas drauge su Jonu Kalita 1340 m. siuntė kariuomenę prieš Smalensko kunigaikštį Joną Aleksandrą, kuris buvo pasidavęs Lietuvai. Uzbekas sustiprino savo spaudimą ir į Haličo-Vladimiro sritį, puldinėjo Vengriją ir net vertė popiežių Benediktą XII susirūpinti dėl naujo totorių pavojaus Vakarams.

Tarp Gedimino ir Uzbeko santykiai visą laiką buvo įtempti. Tačiau vidaus reikalai ir santykiai su kitais priešingais kaimynais dominavo

LENTELĖ NR. 2

Sritis	Lietuvių įsigalėjimo metai	Valdovas	Santykis su DLK Gediminu
1. Lietuva	—	Gediminas	siuzerenas
2. Polockas	1326	Vainius	brolis
3. Vitebskas	1320	Algirdas	sūnus
4. Kijevas	1320-1344	Teodoras	brolis
5. Padniepris	1320	—	globoje
6. Černigovas	1331	—	įtakoje
7. Brianskas	1331	—	įtakoje
8. Naugardas Severskas	1331	Romanas	įtakoje
9. Smalenskas I	1339	Jonas Aleksandraitis	vasalas
10. Smalenskas II	1339	—	įtakoje
11. Didysis Naugardas	1333-1338	Narimantas	sūnus—globoje
12. Viazma-Dorogobužas	1326	Teodoras Sviatoslavaitis	vasalas
13. Kozelskas-Novosilas -Riazanė	1331	—	įtakoje
14. Možaiskas	1341	—	įtakoje
15. Tverė	1337	Aleksandras Mykolaitis	globoje
16. Pskovas	1322-1344	Daujotas	vasalas—globoje

abiejų varžovų dėmesį ir sprendžiamasis susidūrimas neįvyko. Turbūt abudu suprato, kad būtų per didelė rizika mėginti priešininką nugalėti.

18. GEDIMINO ĮTAKA ŠIAURĖJE

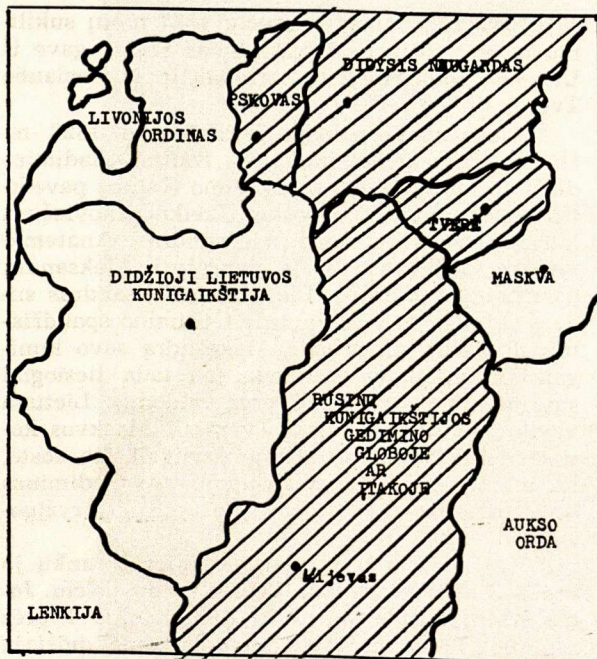
Jau buvo paminėta, kad Polocko valdovas buvo Gedimino brolis Vainius. Polocko žemė priklausė Gedimino valstybei per visą jo valdymo metą. Tai galima spręsti iš jo sutarties su Livonijos ordinu bei Rygos miestu, nes tame dokumente Polocko kunigaikštis linksnuojamas, kaip

Gedimino pavaldinys. Sutarty taipogi minima, kad ir Vitebsko kunigaikštis priklausė Gedimino. Faktinai Vitebską užvaldė Algirdas, kai jo uošvis mirė.

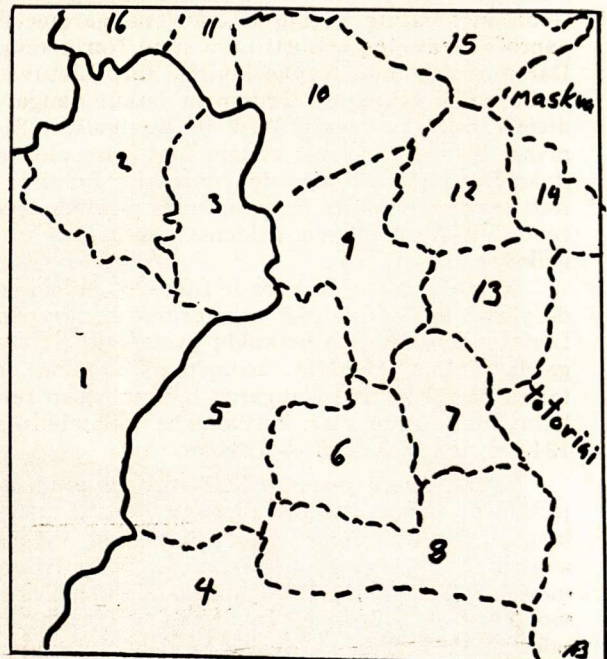
Taip pat žinome, kad 1326 metais Teodoras Sviatoslavaitis, Dorogobužo ir Viazmos kunigaikštis, buvo Gedimino vasalas ir kartu su Polocko Vainiumi ir Minsko Vosyliumi vyko į Didįjį Naugardą, kaip Gedimino pasiuntinys.

Jau Gedimino viešpatavimo pradžioje Smalenskas buvo Lietuvos vasalas. Tačiau į Smalens-

Gedimino įtaka Rusijoje

Gedimino ekspansija į Rytus (žiūr. Lentelę Nr. 2)

ką ėmė reikšti pretenzijų ir Maskvos kunigaikštis Jonas Kalita, kurio kariuomenė Smalenską nuterėjo 1339 m. Iš Smalensko buvo atimtas Možaiskas. Nepajėgdami priešintis Maskvai, Smalensko kunigaikščiai pasidavė Gedimino globai. Kada tai įvyko tiksliai nežinia.

Smalensko kunigaikštis Jonas Aleksandraitis, atnaujindamas 1340 metais prekybos sutartį su Livonijos ordino magistru, vyskupu ir rygiečiais, mini Gedimino vardą, kaip savo vyresniojo brolio, o tai viduramžių rusiškoje terminologijoje reiškia krašto valdovą, suzereną.

Santykiai su kylančia Maskva. Nuo Jono Kalitos ("Piniguočiaus") laikų Maskvos kunigaikštija ėmė vyrauti kitų šiaurės Rusios kunigaikštijų tarpe. Jonas Kalita pasidarė pirmasis ir tikrasis Maskvos valstybės kūrėjas ir pirmasis rusų gyvenamų žemių rinkėjas, praplėsdamas Maskvos plotus užkariavimais, prievarta, vedybomis ir, tiesiog, pirkimu. Laikydamas save visų rusų didžiuoju kunigaikščiu Jonas Kalita bandė į savo įtaką paimti ir Tverę, Didįjį Naugardą ir Pskovą, susvyravusius tarp Lietuvos ir Maskvos. (Smulkiau apie tai žemiau.)

1335 metais įvyko kaikiurių incidentų tarp Maskvos ir Gedimino Lietuvos. Maskvos kariuomenė plėšikavo Lietuvos pasienio miestuose Riazanėje ir Osiečėje. Kitaip sakant, Jonas Kalita nukreipė žygį į rytines Gedimino valdomas žemes, kurių siena ėjo palei Riaznos, Osiečės ir Viazmos upes.

Jonas bandė plėsti savo įtaką ir Didžiazame Naugarde bei Pskove, svyravusiems tarp jo ir Gedimino. Pajutę pavojų iš Jono, naugardiečiai paprašė Gediminą atsiųsti savo sūnų Narimantą. Dar ir vėliau nuolat vyko kivičiai tarp Lietuvos ir Maskvos šalininkų. Trumpam laikui naugardiečiai buvo paskvietę Maskvos kunigaikštį Simaną, bet Algirdas vėl atstatė Lietuvos politinę įtaką Didžiazame Naugarde. Nepavyko Jonui paimti savo valdžion ir Pskovo, kuris pasiliko Lietuvos globoje ir buvo valdomas lietuvių kunigaikščių.

Ilgainiui tarp Maskvos ir Lietuvos prasidėjo derybos, kurios baigėsi susitarimo sudarymu. Lietuva atsisakė nuo betkokių pretenzijų į Naugardą. Tačiau ir po šio susitarimo Gediminas ir toliau bandė kištis į Naugardo ir Smalensko reikalus, net siuntė savo kariuomenę į Smalenską 1340 m. ir į Možaiską — 1341 m.

Tverė. Tverė susidarė XIII amžiaus pradžioje šiaurės vakarų Rusioje. Ji buvo viena iš stambiausių Rusios kunigaikštijų, išsiplėtusi Volgos augštupio ir jos intakų Tvergos bei Šošės baseinuose. Jai priklausė Dorogobužo, Kašino, Cholmo, Staricos, Mikulino, Teliatjevo ir Černiatino miestai. 1237-38 žiemą Tverės kunigaikštija buvo

totorių nukariauta ir turėjo pripažinti Aukso ordos viršenybę.

Nuo XIII amžiaus vidurio Tverės kunigaikštija pasiekdavo lietuvių karo žygiai. 1245 ir 1248 Tverės kunigaikštis Jaroslavas gynėsi nuo lietuvių. Jo valdymo metais Tverės kunigaikštija iškilo. Jaroslavui mirus 1271 m., Tverės kunigaikščiu tapo jo sūnus Sviatoslavas, kuris valdė 15 metų. 1285 m. lietuviai buvo įsiveržę į Tverės žemes Olešnės srityje, bet čia jie buvo sumušti Sviatoslavo ir jo sąjungininkų. Tose kautynėse žuvo tuometinis DLK Daumantas.

Po Sviatoslavo mirties, jo brolis Mykolas valdė iki 1318 m. Mykolo pastangomis 1289 m. Tverės vyskupu tapo vienuolis Andrius, Lietuvos kunigaikščio Erdenio sūnus.

Tverės kunigaikštija suartėjo su Lietuva, ir nekartą susilaukdavo Gedimino politinės ir karinės paramos. Tverės sąjungą su Lietuva sustiprino Mykolo sūnaus Dimitro vedybos 1320 m. su Marija Gedimainaite. Kai Mykolas 1317 m. sumušė Maskvos kariuomenę, Maskvos kunigaikštis Jurgis Aukso Ordoje iškėlė eilę kaltinimų prieš jį. Uzbekui įsakius, Mykolas atvyko į Saarą pasiteisinti, bet čia buvo nužudytas 1318 m. Po to, Uzbekas Vladimiro didžiuoju kunigaikščiu patvirtino Maskvos Jurgį, kuris turėjo įtaką 1318-1322 metais. 1325 m. Uzbekas Tverės kunigaikščio ir didžiojo kunigaikščio titulą davė Dimitro broliui Aleksandrui (1325-27 m.). Tuo pačiu metu Maskvos sostan atėjo Jonas Kalita, kuris pasiryžo atimti didžiojo kunigaikščio sostą iš Aleksandro.

Pasinaudodamas tveriečių 1327 metų sukilimu prieš totorių baskakus, Jonas Kalita gavo iš Uzbeko didelę totorių kariuomenę ir nusiaubė Tverę.

Aleksandras pabėgo į Pskovą, o 1328 m. chanas Uzbekas suteikė Jonui Kalitai Vladimiro didžiojo kunigaikščio titulą. Jono Kalitos paveiktas metropolitas Teognostas iškeikė pskoviečius, kurie priėmė pabėgusį Aleksandrą. Anatemai grėsiant, Pskovas turėjo paprašyti Aleksandrą pasitraukti į Lietuvą. Lietuvoje Aleksandras sudarė sąjungą su Gediminu ir Gedimino spaudžiamas Pskovas vėl priėmė Aleksandrą savo kunigaikščiu. Lietuvos teritorija jau tada tiesiogiai susijė su Maskvos ir Tverės valdomis. Lietuva vaidino svarbų vaidmenį Tverės ir Maskvos kovose dėl Vladimiro didžiojo kunigaikščio sosto, tik pilnai tos progos neišnaudojo, nes Gediminas buvo užsiėmęs nuolatinėmis kovomis su kryžiuočiais.

Kai Aleksandras žuvo nuo totorių rankų jo brolis Konstantinas tapo Tverės kunigaikščiu. Jonas Kalita bandė atgrąsinti Lietuvą nuo Tverės rėmimo. Tverė ir toliau buvo laikoma didžiąja

kunigaikštija, nors jos kunigaikščiai ir buvo nu-
stoję Vladimiro kontrolės nuo Jono Kalitos laikų.
Jonui Kalitai mirus 1341 m., Tverės kunigaikštis
vėl jieškojo Lietuvos pagalbos bei paramos. Po
Konstantino mirties 1345 m. chanas Tverės ku-
nigaikštijos jarlyką atidavė Aleksandro sūnui
Vsevolodui (1345-49 m.), kuris tęsė savo tėvo
politiką, jieškodamas Lietuvoje pagalbos prieš
Maskvą.

Pskovas. 1322 metais Pskovas, gindamas
nuo naugardiečių ir Livonijos kalavijuočių, pa-
prašė Gediminą atsiųsti kunigaikščiu Gardino
valdovą Daujotą. Daujotas, tokiu būdu, vadova-
vo pskoviečių kovoms su Livonijos ordinu 1322-
23 m. Gediminas jį pasiuntė su lietuvių pulkais,
nes norėjo išnaudoti pskoviečių ir naugardiečių
nesantaiką ir išvaduoti Pskovą nuo Naugardo
kunigaikščio Jurgio Danilos valdžios. 1323 m.
Daujotas grįžo į Gardiną, tačiau, netrukus ir vėl
išvyko į Pskovą. Jam teko net tris kartus vykti
Pskovui į pagalbą. Tuo būdu Pskovas buvo Ge-
dimino faktinėj globoje. Nors Daujotas tik trum-
pai ten išbuvo, tačiau pskovėnai pasiliko Gedimi-
no globoje iki jo gyvos galvos. Pskovui buvo nau-
dinga lietuvių pagalba, nes lietuvių karinė jėga
padėjo ir prieš kalavijuočius ir prieš naugardie-
čius.

Naugardas. XIV amžiuje pradėjus kilti
Maskvos ir sustiprėjus Tverės kunigaikščiams,
Naugardo respublikai atsirado naujas pavojus:
Maskva su Tvere ėmė varžytis dėl savo įtakos
išplėtimo į Naugardą. Tarp abiejų varžovų lavi-
ruodami, naugardiečiai ilgai sugebėjo išlaikyti
savarankiškumą. 1323 m. jie net buvo sudarę
sąjungą su Livonijos ordinu prieš Gediminą, pa-
laikiusį Naugardo vasalus pskovėnus. Tik kai
Maskva nustelbė Tverę, Naugardas pajuto pavo-
jų savo savarankiškumui.

Jau nuo 1326 metų Gediminas buvo bandęs
Naugardą palenkti pilnon savo priklausomybėn,
bet jam vis nesisekė, kadangi Naugardas buvo
atspari respublika.

Tačiau, tais neramiais laikais, sąjungos kei-
tėsi. Momento reikalavimai darė įtaką į valdovų
ir valstybių politiką. Tad, jieškodami lietuvių
pagalbos prieš Tverę, 1333 m. naugardiečiai pa-
prašė Gediminą atsiųsti jiems kunigaikščiu savo
sūnų Narimantą ir jam aprūpinti pažadėjo duoti
Ladogos, Orechovo ir Korelos miestus. Naugar-
do vėčė, arba taryba, nusprendė, kad lietuvių
karingumas labai padėtų jų respublikai. Be to,
jie suprato, kad Gediminas remtų savo sūnų, jei
anas negalėtų atsilaikyti prieš Tverę ar Maskvą.
Taip Narimantas su sūnum Aleksandru ir nuvy-

K. Simonis — Geležinis Vilkas

Karinės misijos Lietuvoje 1919-1920 m.

PLK. R. LIORMONAS

Dr. Albertas Gerutis, pasiuntinybės patarėjas Berne, Šveicarijoje, kreipėsi į mane laišku, kuriame rašo:

“Iš Lietuvių Enciklopedijos matau, kad Tamsa Želigovskiadoms metu buvai prikmandiruotas prie prancūzų Karinės misijos. Man seniai rūpi nušviesti karinių misijų vaidmenį, kurios nepriklausomybės pradžioje lankėsi Lietuvoje. Ar neparašytumėt apie savo paties patyrimą ir, be to, suminėtumėt visas karines misijas, kurios lankėsi Lietuvoje? Neturint archyvų, be abejojimo, neįmanoma tiksliai viską aprašyti. Bet Tamsta anais laikais buvai pačiame. Krašto Apsaugos Ministerijos centre, tad, greičiausia, turėjai reikalų su tomis misijomis. Man toji tema įdomi speciališkai todėl, kad tos misijos pačioje pradžioje ėjo kaip avangardas, kurį tik vėliau pasekė konsuliariniai ir diplomatiniai atstovai.”

Tokiu būdu aš pasidariau lyg gyvas archyvas anų, senų, gerų laikų...

Atsižvelgiant į tai, kad dr. A. Gerutis renka medžiagą apie mūsų nepriklausomybės laikotarpį, pasistengsiu čia pat į jo iškeltą klausimą, kiek

ko Naugardan. Narimantas gavo pažadėtas valdas ir net pusę Koporjės sau ir savo vaikams. Tai buvo turtinga kailiais sritis.

Lietuvių padedamas Naugardas atsilaukė prieš Tverės kunigaikščio puolimus. Narimantas Naugarde išbuvo trejus metus ir taip pat padėjo Naugardui atsilaukyti prieš Maskvos Joną Kalitą.

Pačiame Naugardo mieste jau tuo metu vyko politinė ir socialinė miestelėnų nesantaika. Naugardo respublikai atsidūrus tarp Lietuvos ir Maskvos pavojaus, vieni miestiečiai linko artėti prie Lietuvos, kiti — prisišlieti prie Maskvos. Kai maskviečių partija 1336 m. įsigalėjo vėčėje (t.y. miesto taryboje), Narimantas išvyko iš Naugardo Lietuvon. Mat, Naugardo kunigaikščiai eidavo tik karvedžio ir administratoriaus pareigas respublikoje. Išvykdamas Narimantas paliko savo sūnų Aleksandrą Naugarde vietininku. 1338 metais į Naugardo žemes įsiveržus švedams, Naugardo vėčė dar kartą jieškojo lietuvių pagalbos ir kreipėsi į Narimantą, tačiau šis, ne tik pats negrįžo į Naugardą, bet iš ten atšaukė ir savo sūnų Aleksandrą. Po to, Naugarde sustiprėjo Maskvos šalininkai.

Gedimino valstybėje buvo tiek gudiškų ir rusiškų žemių, kad jos savo didumu jau kelis

dar atmintis leidžia, atsakyti. (O tai buvo beveik prieš 50 metų, o aš jau įžengiau į 77-sius metus.)

Tais laikais turėjome Lietuvoje bent penkias karines misijas: amerikiečių, anglų, prancūzų, švedų ir vokiečių.

Ryšių karininkais ir vertėjais buvo šie karininkai: Kazys Tallat-Kelpša (vėliau kav. generolas), Leopoldas Dymša (vėliau diplomatas), Pranas Tamašauskas vėliau generolas), karo valdininkas Biliūnas, karin. Stasys Girdvainis, atstovas prie Šv. Sosto.

1. Amerikiečių karinės misijos rūpesčiu ir pastangomis mūsų jaunutė kariuomenė buvo ap rūpinta mundiruote ir maistu iš likusių po I-jo Pasaulinio karo sandėlių Prancūzijoje. Kaip sykis mums tų dalykų labai trūko, nes savanoriai ir pašauktieji dėvėjo kaimo drabužiais, papildant vokiškais kariškais mundurais, arba vokiškoms karinėms kelnėmis ir milinėmis. Taigi, amerikiečių karinės misijos rūpesčiu buvome aprengti vienodai ir tvarkingai. Buvome gana sočiai maitinami: gavome amerikoniškų lašinių, konservų, miltų ir kt. Tai buvo mūsų pagrindinis maistas, kadangi algos, dėl finansinių trūkumų, kelis mėnesius nebuvo išmokamos Misija gyveno Metro polio viešbutyje, Kaune. Amerikai nedraugingai nusiteikę vokiečių kariai triukšmaudami veržėsi viešbučio vidun. Prie durų stovėjęs sargybinis, sav. Pranas Eimutis sulaukė juos, bet vokiečio paleistais revolverio šūviais buvo nukautas.

kartus viršijo tikrąją Lietuvą. Tik negausu ten buvo gyventojų: tai buvo milžiniški, giriomis apaugę plotai. Matome iš lietuvių politinės dinamikos, kad Gediminas jau aiškiai buvo nusistatęs prie savo valstybės prijungti visą Rusiją. O kadangi, tuo tarpu, dar jos visos nebuvo užėmęs, tai raštuose save tituluodavo *rex lithuanorum et multorum ruthenorum* (Lietuvių ir daugelio rusų karalium). (Bus daugiau)

BIBLIOGRAFIJA:

1. V. S. Borzakovskij, Istorija Tverskago Kniazestva, 1876.
2. Algirdas Budreckis, Daujotas, Gedimino Karvedys (rankraštis).
3. B. D. Grekov, A. Jakubovskij, Zolotaja Orda i ee padenije (Maskva, 1950).
4. M. Liubavskij, Oblastnoje delenije i mestnoje upravlenije Litovsko-Russkogo Gosudarstva (Maskva, 1892).
5. M. Liubavskij, Obrazovanije osnovoi gosudarstvennoi territorii velikoruskoi narodnosti (Maskva, 1929).
6. Henryk Paszkiewicz, The Origins of Russia (Londonas, 1952).
7. V. T. Pašuto, Obrazovanije litovskogo gosudarstva (1959).
8. P. S. Pisarev, Smolensk i ego istorija (1894).
9. Adolfas Šapoka, Lietuvos istorija (Fellbach, 1950).
10. George Vernadsky, The Mongols and Russia (New Haven, 1953).
11. J. Wolff, Ród Gedimina (Krokuva, 1886).

2. Anglų karinės misijos tarpininkavimu, pradžioje gavome šautuvų, o vėliau ir artilerijos pabūklų, kai į Londoną buvo nuvykęs karininkas Gedgaudas. Gavome šiek tiek ir maisto produktų, tarp kurių, svarbesni dalykai buvo arbatžolės ir tabakas "Prince Albert": galėjome ir dūmą užužtraukti ir stiprios arbatos atsigerti, pavalgius amerikoniškų lašinių.

Domėjosi jie ir fronto įvykiais, tarpininkaudami mūsų ginčiuose su lenkais prie demarkacinės linijos.

3. Prancūzų karinės misijos viršininkas buvo plk. Reboul, nariais — mjr. Poduvani ir kpt. de Jonker. (Poduvani pramoko lietuviškai ir buvo mums palankus asmuo.)

Prancūzų karinės misijos, kaip Lenkijos sąjungininkės, svarbiausias uždavinys, atrodo, buvo sekti mūsų santykius su lenkais, stengtis mus su lenkais sutaisyti. Jie, mūsų karininkų lydimi, dažnai lankydavosi prie demarkacijos linijos. Kai 1920 m. spalio 7 d. lenkų generolas Želigovskis pradėjo žygi užimti Vilnių, mūsų valdžios įstaiogos buvo priverstos išvykti į Kauną. Kad Vilnius neliktų pereinamajame laikotarpyje be valdžios, mūsų vyriausybė paliko Vilniuje vieną pėstininkų kuopą, o miesto šefu tapo prancūzų karinės misijos viršininkas, kurio žinion ir aš, Krašto Apsaugos ministerijos atstovas, buvau prikomandiruotas.

Čia turiu pažymėti misijos nario kpt. de Jonker ryžtą ir drąsą. Spalio 9 d., vidurdienį, lenkų partizanų būrys staiga puolė mūsų kuopos buveinę su šautuvais ir šauksmais "zabic litwinu!" (užmušti lietuvius). Jau buvo paleisti net keli šūviai. Kilo neįjauki ir pavojinga padėtis, bet ją išgelbėjo su mumis buvęs prancūzas kpt. de

Jonker. Jis su išskėstomis rankomis atsistojo tarpduryje, šaukdamas kad čia "France", o ryšių karininkas Biliūnas laikė pro langą iškištą prancūzų vėliavą. Partizanai visgi vidun veržtis neišdrįso, buvo išvengtas nemažas konfliktas, nes buvome pasiryžę gintis ginklu. Prancūzų karinė misija atliko svarbų uždavinį.

4. Švedų karinė misija nebuvo tiesioginiai suinteresuota politiniais dalykais. Jie atvyko mūsų diplomatinio atstovo J. Aukštuolio kviečiami ir buvo grynai karinio apmokymo instruktoriais, vienas pėstininkams, antras — kavalerijai, trečias — aviacijai. Jie gana gerai ir sėkmingai darbavosi ir sekančiais metais išvyko, tuo tarpu kai kitos karinės misijos pasiliko ir vėliau perėjo tų valstybių diplomatinėms atstovų žinion.

5. Vokiečių karinė misija nebuvo specialiai atsiųsta. Kaip žinoma, I Pasaulinio karo metu Lietuva buvo vokiečių kariuomenės užimta. Civiliniams reikalams tvarkyti buvo įsteigta civilinė vokiečių valdžia, kuriais vadovavo Zimmerle. Jo įstaigoje patarėju kariniams reikalams buvo vokiečių kariuomenės kapitonas Tschunke, generallinio štabo karininkas, su kuriuo ryšius palaikyti buvau paskirtas aš. Jis ir atlikinėjo karinės misijos funkcijas iki galutinio vokiečių okupacinės valdžios išvykimo 1919 m. Jo pastangomis mūsų kariuomenė pačioje organizavimosi pradžioje buvo dalinai aprūpinta mundirute, šarvuote, įvairių rūšių ginklais, susisiekimo priemonėmis ir t.t. Jis buvo mūsų besiorganizuojančiai kariuomenei palankus ir dėko jo mums buvo suteikta didelė ir greita pagalba.

Baigiant turiu pareikšti, kad būsiu patenkintas, jei šios iš atminties surašytos žinios bus naudingos ne tik dr. Geručiu, bet ir mūsų karienei istorijai.

"KALBININKŲ" PASIVAIKŠČIOJIMAS PO TOLIMĄ TĖVYNĘ

Nesiimu spręsti ar Jonas Vėgėlis, kaip daug kuris iš mūsų, ne vieno amato (jis ir matininkas, žemės tvarkytojas, karininkas-komendantas, rašinėtojas) tikrai buvo ar tik vaizdavosi esąs poetas, bet 1963 m. esu gavęs nuo jo, autoriaus, dovaną: didoko formato storoką blizgančio popieriaus sueliuotą knygą. Viršely: ružavam fone didžiulis balsvas Vytis. Titulas VISGAILIS. Aprašoma to legendarinio Visgailio, neva skrynėje rastais dokumentais paremti, žygiai. Bet, kadangi tai turi būti poezija, tai viskas tyčiom, ar netyčiom, sujaukta, sumaišyta. Toje, sakyčiau, mūsų epopėjoje, aprašomos mūsų tautos amžių slinktyje kariautos kovos. Sumaišyta senoji mindauginė praeitis su netaip nesna — dabarti-

nių senių dar prisimenama. Sumaišyti senovės tikrieji ir išgalvoti didvyriai, karaliai, bajorai, ir mūsų generolai, majorai... Taip, greta "Karingo Vladislavo Vasos", 1648 metais Merkinėje mirusio karaliaus, įsiterpia dvasios mūsų didvyrių: Glovacio, Ladigos ir dar gyvųjų. Kovos eina visoje Vytautinio formato istorinėje Lietuvoje. Minimi net tolimi Černigovas, Charkovas, Didieji Lukai... Daugumos miestų ir upių vardai sulietuvinti, atlietuvinti, nuslavinti, bei šiaip fantastiškai iškreipti.

Jau anksčiau savo rašiniuose autorius bandė atlietuvinti kai kuriuos Rytinės Lietuvos vietovardžius. Martininkaudamas Padniepry, jis ten dar atrado lietuviškai kalbančių kaimiečių, o ir dokumentuose miesta- ir upė-

vardžiai būdavo kiek kitaip, negu dabar oficialiai, įrašomi. Jau dabar visiems žinoma, kad mūsų kalbininko K. Būgos ir kitų, nemūsų tautos, pav., vokiečių Wasmerio, o daugiausiai, naujųjų mokslininkų: archeologės dr. M. Gimbutienės ir rusų ar gudų Toporovo, bei Trubačiovo, įrodyta, kad kitados lietuvių ar, sakysiu, baltų gyventa ir toli Uždniepry, už Maskvos, Tulos, Oriolo... bemaž iki Uralo: Upos, Okos-Akos, Dauguvos, Volgos, Kamos viršupėse...

Mums visiems tur būt jau seniau krito į akį, kad čia pat netoli mūsų krašto žemėlapiuose užrašomas miestelio vardas grynai rusiškai Glubokoje — kas reiškia "gilusis". Nors ten nieko gilaus visai nėra. Kilo įtarimas. O Vėgėlis tvirtina, senuose raštuose, privilegijose tas "žemės lobis" buvo rašomas ir skaitomas ir

skambėjo daug lietuviškiau — Dubakiai. Kaip čia nepatikėsi!

Sakoma: poetams daug kas leidžiama. Tuo posakiu, save poetu laikydamas, bičiulis Vėgėlis platokai naudojasi. Jau be jokių dokumentų, tolimą ukrainiečių Charkovą praminė neretai kvepiančiu šešyknū, o mūsų žymų etmoną, kuris ties Prostkais-Grajevu supliekė brandenburgiečius ir švedus ir kurį vėliau sukapojo sukilusi „susikonfederavusi“ karininkija Astrynoje, — vadina ne Gašievsku ir ne Gonsiausku, kaip buvo įprasta, bet Gansėnu. O smarkus vadas Plechavičius yra virtęs, ne mažiau, kaip smarkiu Plėkūnu... Kiti asmenvardžiai berods išliko sveiki, nesulavinėti, pav., nieko slaviško savyje neturįs škirpa.

O tų vietovardžių maišymo drąsa neišpasakyta. Ir aš tiek išvažinėjęs, išvaikščiojęs ir išjodinėjęs karo metu Lietuvos pakraščiais pradedu nesusigaudyti savo tėvynės geografiijoje... Nesupaisau, ir tiek. Klaidina. Pav., pratęs prie perdirbinėjimo (kad tik kitiškai!), perskaitęs Daugupė esu beveik tikras, kad tai mūsų ir latvių Daugava, gudų Dvina, lenkų vadinama Dzvina. Bet užtinku, kad prie Daugupės guli miestas Negiluvus. Susvyruoju ir suvokiū: Vėgėlio Daugupė tai Dniepras o Negiluvus, tai caro Rusijos vienintėlės katalikų metropolijos sostinė — senas, žilas, istorinis Mogilevas-Mogillavas. Greičiausiai nuo mogila — kapas; nes ten daug kartų teko lietuviams kariauti ir žemėje ten guli daugiau karių lauvonų, negu mieste yra gyvų. Kapų miestas...

Upė, ežeras, apkasas, duobė, čerka gali būti gili ar negili. Bet kaip čia miestas Negiluvus? „Vako darbs!“ — pasakytų žemaitis. Kartais geriau sekasi. Pav., nevisai aiški Brėslauja skamba Brastrlaukė. Priimtina — brastos laukas. Žinoma, jei ten tik yra per ką bristi. O mūsų rytuose ežerų pakanka. Lenkai rašo Braclavas. Jiems yra du Braclavai: lietuviškas — šiaurėje ir „polski“, tikriau Ukrainos, nes Podolėje. Bėda mums su tais Ukrainos kraštais: vienas rašo Podolija, kitas lietuviną Padalija (nors jokios Dalijos tenai berods nebuvo ir nėra. Ar Volynė-Valuinė-Volynija-Volinija... Mindaugo karūnavimo Naugardukas ar Naugardešis, prieš keliasdešimt metų buvo lietuvinamas Naujapyliu; bičiulio Vėgėlio jis tvirtai rašomas Žebrė. Juo seka ir mūsų slapukas, naujas „mokslininkas“ filologas Krimantėnas. Bet nei žodžio apie pateisinantį dokumentą.

Neišsilaukė nepakitėjus per amžius ir senoji vilko merga: tai Vilkmergė, tai Aukmergė, Ukmergė. O dabar Vilkmergė...

Mūsų drąsiųjų šturmuotojų neatlaikė nė storų mūrų ir kelių dešimčių, dar storesnių, bokštų Smalenskas. Lig šiol svyravom: Sma ar Smo. Mūsų naminiai filologai išsprendė: nei Sma ir nei Smo, o Molinė. Nes kam tai prisispavono, kad pirmoji, seniausioji čia statytoji pilis buvo sudrėbta iš molio. Todėl Molinė. Ir kaip čia galima nesutikti??? Neliko neapgriauta ir mūsų, Vilnių užgožusi de facto Lietuvos sostinė, pasidariusi tvirtovė-miestas — Nesvyžius. Lenkai ir gudai jį visai rašo. Mūsų „filologai“ išaiškino: neturtingi apylinkių gyventojai galėjo Radvilams tik vyžas nešti duoklei: „nešk vyžas“. Todėl reikia rašyti Nešvyžas. (Garsai ir raidės yra lengvai išskrintantieji dalykai. Ypač, kai prireikia, kad iškristų, pagal kalbotyros mokslo dėsnius.) Be Smalensko, prie kurio tiek kartų ir, prie minėto Narsingo Vladislovo, su juo pačiu, kuone dvejus metelius sėkmingai šturmuojome ir kovėmės, neiškenčiu negrįžęs prie mano mėgiamos Oršos. Ją gūdai rašo: vieni Arša, kiti Vorša. Tas jų nevienodumas būtų, kaip paprastai, geras įrodymas, kad ne jie pirmieji tai vietai davė vardą. Naujas „pageirintas“ šios tvirtovės ir uostavietės vardas siūlomas Aršia. Dabarties upelis Oršanka kitą kartą turėjo būti Aršia, Aršėlė. Tuo labiau, kad prie Aršios pakartotinai vyko smarkūs, įnirtingi ir aršūs mūšiai! Tai mat, koks aršus Oršos likimas — net tikro vardo taip ilgai neturėjo.

Mes gi dėl savo Vilniaus, Kauno, Alytaus jau nesiginčijame: trumpi, drūti, lietuviški. Nerandų pagrindu Minską-Menską-Meneską Mintu pravardžiuoti. Kur dokumentai? Panašiai su didingu Polocku. Gudai tvirtina, kad toji jų senoji turtingoji sostinė-pilis-uostamiestis jau žydėjo, kai ant mūsų Tauro kalno, vėliau Gedimino kalnu praminto, tik mūsų miškų karalius tauras tegyveno o dabarties maskvinio Kremliaus kalniūkštį tik laukiniai šernai ir kiaulės knisinėjo. Sutinku. Bet Polocko vardas? Gudai ir svyruoja. Nes ne jie o mes pavadinom pirmieji. Jie rašo Palatesk, Palacak, Polock. O faktas toks. Kai mes nužygiavom atsimti Polocką karaliaus Batoro laikais, tai Lietuvos kariuomenė apgulė miestą nuo priemiesčio vardu Zapoltje. Tas reiškia: „už Polotės upelio“. Kalbininkai išaiškino, kad lota ar lata tai baltų žodis reiškias „srovė, tekė“. Aišku — prie upės. O ir patys žinome, kad Po ar Pa reiškia prie: papilvė, papečikis, palaukė, pagiryas, Pavandenė, Pajūrelis, Panevėžys. Taigi ir Palackas ar Polockas tik todėl taip vadinamas, kad guli prie lietuviškos - baltiškos

Latos ar Lotos upelio. Čia jokių dokumentų nereikia. Aišku.

Žinoma, lengviau sutikti ir priprasti Kraslavka, Saslavka vadinti Krėslaukė, Sauslaukė, Kuoplaukė, Tikociną rašyti Tykotinu, Oziory ties Gardinu laikyti Ežerėkais. Sunkiau: Bobrujską — Vėbraisčiu, Drogičiną ar Drohičiną — Drobčinu ar net Drobinė, Poltavą — Palietuvė, Šklovą — Suklovu, Charkovą — šeškyne, Bugą — Baugu, Dnieprą — Daugupe ar net Dienupiu, ar Polocką — Palauke, bei Osovą — Uosvietę. Ir kodėl slaviška šaknis čern (juodas) žody Cernigovas paversti Čiarnigovas? Visų žinomas Dniepras (bene antroji savo ilgiu Europos upė!) ūmai pavirsta Dienupe. Nei sanskambio, nei logikos. Nejaugi tik dienomis teka o naktimis ilsisi? Neretai miestai pavadinami nuo jų upės vingio-lanko-lanksmos (ne „kilpos“!), pav. South Bend. Rusiškai lankas — luka. Tai kodėl Didžiuosius Lankus — Velikije Luki — vadinti Didžiaisiais Laukais? O puškas, kanuoles, patrankas praminti „šaudylais“?!

Mielu noru skaityčiau KARY kariuono jumoro skyrelį. Jis daug kam patiktų, pagyvintų KARI. Užrikuotų tolimos ir netolimos praeities sąmojus, kurie jau svetimam krašte baigiami pamiršti. O tai dalis mūsų realaus gyvenimo. Kitos tautos turi savo karių anekdotų rinkinėlius. Bet Krimantėnos pseudomoksliskas kratynys su Ptolomėjais ir Gerardais jokio šypsno nesukelia. Priešingai: į mūsų „organą“ braunasi nemokša, obskurantas, grafomanas. Vėgėlis savo knygoje rado reikalą pridėti keturių puslapių savo filologinės kūrybos žodinėlių — paaiškinimą, lyg pasiteisinimą. Slapukas Vėgėliu naudojasi, bet jį nutyli ir žodynelio neduoda. Ir lieka neaišku, kas tai tie Zemetyciai ar Zemetycia, Bauginė, Nidurės ir kur jų jieškoti.

Užbaigai — netolimos praeities pokarinis anekdotas. Nevisai linksmas. Nustojus ginklam pyškinti, susimaišė kariai. Prasiđėjo broliavimasis. Kiekvienas savuosius giria. Sako Hitlerio unteris JAV seržantui: „Mūsų technika vis gi pažangesnė negu Amerikos. Mes karo metu išradome tokią automatizuotą mašiną, kad į ją įkišus žydą, ar kitą kiaulę, antrame gale išlenda rūkyta dešra — Würst! Amerikonas atkerta: „Didelė čia štuka iš kiaulės dešras padaryt! Mes turime mašiną: įkiši kiaulienos ar dešros gabalą o išlenda gyva kiaulė ar asilas!“ Prel. M. Krupavičius viešai konstatavo, kad jau daug lietuvių buv. „ambasadorių“, Dievo paukštelių, per tokią amerikonišką mašiną vamzdį yra pralindę ir virtę... patys žinote kuo. Ss. Dts.

Redaguoja —
 i. P. Petrušaitis
 1561 Holmes Ave.,
 Racine, Wisc.

ANTROJI ŠAULIŲ SĄJUNGOS STATUTO LAIDA

J. UBARTAS

Jau išėjo iš spaudos antroji LŠST statuto laida. Tai patogi, kišelinio formato knygutė. Pasutiniame puslapyje yra LŠST pirmininko V. Išganaičio, Statuto komisijos pirmininko teisininko R. Skipičio ir LŠST Garbės Teismo pirmininko teisininko A. Budrecko parašai. Statuto kaina — 50 centų. Gaunama pas LŠST išdininką K. Žilėną, 1347 So. 48 Court, Cicero, Ill. 60650.

Matant dviejų žinomų teisininkų parašus po statutu, netenka abejoti, jog statutas, juridine prasme, yra be priekaišto.

Pačiame pirmame statuto skyriuje yra aiškiai pasakyta, kad LŠST yra kultūrinė organizacija. Šiuo metu mūsų organizacija esmėje tokia ir yra. Esamos sąlygose kultūrinė veikla yra vienintelė priemonė siekti išlaikyti tremtyje lietuvių ir kovoti dėl Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo. Tačiau, šauliai nėra sustingę kokiame inertiškume ir, todėl, atėjus tinkamam metui, žinos ir kitas priemones savos valstybės atkūrimui panaudoti. Dabarties metu svarbu išlaikyti ir ugdyti savo turimą potencialą.

Dabartinė LŠST yra paveldėjusi Nepriklausomos Lietuvos LŠS, netik ideologiją, bet ir visas jos tradicijas. Užtat, yra netik natūralu, bet ir būtina puoselėti mūsų buvusias karines tradicijas. Ttai reikalinga išlaikyti ir kelti kovingumo dvasias, kuri yra svarbiausias faktorius mūsų pastangose atkurti nepriklausomą valstybę, Lietuvą. Todėl šauliai ir dabar, kaip ir seniau Nepriklausomoje Lietuvoje, uoliai praktikuoja šaudymo sportą, turi savo dalinių vėliavas, žygiuoja rikiuotėje ir dėvi uniformas.

Pasižymėjusieji savo veikla Lietuvos bei LŠST labui, pagal statutą gali būti apdovanoti Šaulių Žvaigždės ordinu, arba medaliu. Pasižymėję šaudymo sporte, apdovanojami garbės ženklais

“Už gerą šaudymą”, arba kitomis sportinio pobūdžio dovanomis. Kokių nors naujų garbės ženklų, Šaulių Sąjungos vadovybė steigti nenumato.

Deja, viešoje spaudoje pasitaiko kartas nuo karto puolamo pobūdžio rašinių, kuriuose mūsų sąjungai daromi įvairūs priekaištai, ypač ryšium su garbės ženklais. Ligšiol tie priekaištai buvo nepagrįsti, dažnai su iškraipytais faktais ir iš pirmo išlaužtais teigimais. Šaulių sąjunga ir jos vadovybė yra pakankamai stipri savo pozicijose, tad į tokius puolimus atsikirtimais, viešoje spaudoje, negaišina brangaus laiko. Viena, tačiau, galime pabrėžti, kad Šaulių Žvaigždės ordinas bei medalis niekadoms nebuvo Nepriklausomoje Lietuvoje teikiami už karinius pasižymėjimus kovos lauke. Taigi, LŠST garbės ženklai nėra karinio pasižymėjimo ženklai.

Mūsų statutas yra gana platus, apimęs visas Šaulių sąjungos veiklos fazes. Pats statutas nėra koks neliečiamas “tabu”, ar koks sąjungos veiklos tikslas. Į statutą žiūrima kaip į priemonę sąjungos veiklai koordinuoti. Eidami su gyvenimu, kuris yra daugiopai kitoks negu nuosavos valstybės teritorijoje, statutą pritaikėme esamoms gyvenimo sąlygoms. Per eilę metų visuotinieji LŠST atstovų suvažiavimai, atsiliepdami į gyvenimo praktiškus reikalavimus, įvedė į statutą kai kurių papildymų bei pakeitimų. Panašiai yra buvę ir Nepriklausomos Lietuvos laikais. Ryškiausias pakeitimas buvo priimtas paskutiniame LŠST visuotiniame atstovų suvažiavime, būtent, renkant centro ar dalinių valdybas, pirmiausia išrenkamas pirmininkas. Tik po to renkama valdyba, kuri vėliau pati pasiskirsto pareigomis.

Reikalinga atsiminti, kad tvarkomės demokratiniu būdu. Todėl daugumos nutarimas visuotiniame suvažiavime, o daliniuose dalinių metiniuose susirinkimuose, privalomas visiems liku-

siems. Kokie nors pakeitimai ar papildymai legaliai tegali būti praversti tik tokiuose suvažiavimuose ar metiniuose susirinkimuose. Iš to seka išvada, kad tiek kartais pasitaikantieji "protestai" iš vidaus, o juo labiau iš šalies, negali priversti LŠST Centro valdybą, arba net visą sąjungą subordinuoti jų privačioms užmačioms, ar įtaigoms, arba net įžuliams reikalavimams. Sąjungos vadovybė tegali subordinuoti tik visuotino suvažiavimo nutarimams, nes tik sąjungos atstovų visuotinas suvažiavimas vienintėlis tėra

vyriausiasis suvereninis mūsų sąjungos šeiminingas.

Akivaizdoje 1969 metų Šaulių Sąjungos 50 metų aukstinio jubilėjaus, visi sąmoningi šauliai ir šaulės — savo tėvų žemės patriotai, ketina dar labiau sustiprinti savo veiklą. Susibūrę apie savo vadovybę, laikydamiesi statuto aiškiai nurodytų gairių, jungiami broliškos meilės ir sąmoningos šauliškos drausmės, įtempę visas savo jėgas, intensyviai dirbs vyriausiam mūsų tikslui — NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI.

ŠAULIŲ ŠVENTĖ HAMILTONE, ONTARIO

D.L.K. Algirdo šaulių kuopa šiemet surengė labai įspūdingą Kariuomenės atkūrimo paminėjimą. Šauliai ta proga šventino ir savo įsigytą vėliavą. Tokių iškilmių Hamiltonas jau senai bebuvu matęs. Ir tas tęsėsi dvi dienas. Buvo pradėta su sėkmingu vakaru lapkričio 23 d., Jaunimo Centro salėje. Salė buvo išpuošta kariuomenės vadų ir šaulių S-gos įkūrėjo Vl. Pūtvio portretais, ant sienos kabėjo didelis įrašas: "Sveiki atvykę į 50 m. sukaktį!" Tą vakarą susirinkusius šaulius, šaulės ir buvusius karius jautriai pasveikino didelė šaulių veikėja Lietuvoje ir buvusi šaulių teatro aktorė E. Baltaplaukytė-Vilimaitienė.

Sekmadienį privažiavo svečių iš kitur: gen. konsulas J. Žmuidzinas su ponija, šaulių Sąjungos įgaliotinis J. Preikšaitis, Kanados šaulių rinktinės pirm. St. Jokubaitis, šauliai iš Delhi ir St. Catharines. Pamaldose dalyvavo ir apylinkės kitos organizacijos su savo vėliavomis. Iškilmingas šv. mišias atnašavo prel. dr. J. Tadaraukas, kuris pasakė ir gražų, įvykiui pritaikytą, pamokslą. Čia buvo pašventinta vėliava, kurią suprojektavo Trumpickas. Vėliavos krikštątvėliais buvo dvi poros: H. Žmuidzinienė su J. Preikšaičiu ir St. Šukaitienė su P. Vįzbaru, kuopos įkūrėju. Buvo atgiedota Libera už kovose kritusius karius, o po to, šventoriuje, prie Kaninių kryžiaus, buvo padėti du vainikai. Čia trumpą žodį tarė KLB krašto v-bos atstovas K. Baronas. Tada visi rinkosi į salę iškilmingam aktui. Garbės sargyboms išsirikiavus, kuopos pirm. P. Kanopa perskaitė vietos karių-veteranų sąjungos paruoštą dienos atsišaukimą ir po to kvietė garbės svečius tarti po žodį. Kalbėjo gen. konsulas J. Žmuidzinas, Šaul. S-gos įgaliotinis J. Preikšaitis, Kanados rinktinės pirm. St. Jokubaitis ir LB apylinkės pirm. Alf. Juozapavičius. Visi kalbėjo apie garbingą Lietuvos karį, ragindami visus pasi-

daryti naujais šių laikų kariais ir kovotojais dėl pavergtos tėvynės. Publikai buvo pristatyti salėje esantys mūsų kūrėjai-savanoriai: J. Šarūnas, J. Mačiulaitis, Br. Milašius, J. Macys, J. Inkratas ir J. Petraitis.

Pagrindinis kalbėtojas buvo iš Bufalo atvykęs prof. A. Musteikis. Profesorius savo pusvalandį užtrukusioje kalboje perėjo per istoriją, apibūdinamas kariškąją profesiją. Kalbą baigė prisiminęs paskutinį mūsų tautos karinį pasipriešinimą, — mūsų partizanų laisvės kovas. Iškelęs klausimą — ar nebereikalingai 25 tūkstančiai partizanų atidavė savo gyvybes? Patsai į tą klausimą tuoj ir atsakė: visos laisvės kovos yra pareikalavusios aukų ir kraujo, bet dėl laisvės sudėtos aukos, nors pradžioje ir atrodo beviltiškos, tačiau istorijos eigoje susilaukia atpildo.

Meninėje dalyje pasirodė G. Breichmanienės vedama tautinių šokių grupė "Gyvataras", E. Dauguvietytės-Kudabienės artistai paskaitė ištrauką iš B. Sruogos "Milžino paūksmėje" ir A. V. parapijos choras, ved. muz. A. Paulionio, didingai viską užbaigė gražiai nuskambėjusiomis dainomis. Po minėjimo svečiai ir programos išpildytojai vyko į E. Galinio restoraną, kur buvo paruošti jiems pietūs. Čia dar buvo kalbėtojų ir buvo perskaitytos iš toliau gautos sveikinimų telegramos. Besivaišinančius linksmai nuteikė parap. klebono pavaduotojo kun. dr. S. Valiušaičio jumoras, akt. E. Vilimaitienės graži deklamacija ir A.V. Paulionių duetas.

Šauliai pas mus yra bene vėliausiai įsikūrusi organizacija kolonijoje. Prieš du metus šaulius čia įsteigė, lietuviška veikla besidomintis, buvęs Lietuvos karys P. Vizbaras. Jo pradėtą darbą dabar sėkmingai tęsia P. Kanopa, padedant Alf. Patamsiui. Reikia stebėtis, kaip šitie vyrai išjudino koloniją ir įrodė, kad pas mus dar buvo lietuviškam darbui nepanaudoto talento ir kad mes nė kiek nesame pavargę beveikdami. Atrodo, kad D.L.K. Algirdo šauliai Hamilto-

ne dar daug ką padarys, nes ir jų kuopos pašventintos vėliavos įrašas sako: Mūsų Darbas — Nepriklausomai Lietuvai! Kazys Mileris

APDOVANOJIMAI

Ryšium su Lietuvos Skautų Sąjungos šiais metais švenčiamu 50 metų jubilėjumi, už nuopelnus Lietuvai šaulių žvaigždės ordinu apdovanoti šie skautų vadovai: Kostas Jurgėla, Antanas Saulaitis, Eugenijus Vilkas, Malvina Jonikienė ir Petras Molis.

Už nuopelnus Lietuvai ir LŠST šaulių žvaigždės medaliu apdovanotas Toronto Vlado Pūtvio šaulių kuopos šaulys Petras Gulbinskas.

Pagrindas: šaulių žvaigždės Ordino Tarybos nutarimas Nr. 24.

PAKEISTOS ŠAUDYMO TAISYKLES

Praktiškais sumetimais šaudymo taisyklių 3-čias punktus, paskelbtas aplinkraštyje Nr. 1/68, pakeičiamas sekančiais: vietoje 400 taškų (40 šūvių) į 200 taškų (20 šūvių).

Dabar gero šaudymo aukso ženklui įsigyti reikia surinkti: gulom — 199 t., klūpom — 180, stačiom — 173 t., arba iš visų padėčių iš galimų 600 t. — 555 taškus.

Sidabro ženklui: gulom — 195 t., klūpom — 178 t., stačiom — 172 t., arba iš visų padėčių, iš galimų 600 t., — 542 t.

Bronzos ženklui: gulom — 193 t., klūpom — 173 t., stačiom 170 t., arba iš visų padėčių, iš galimų 600 t., — 510 t.

Šaudoma į 6-šių žiedų taikinius, kuriuos išleido "National Rifle Association" (official 50-yard small bore rifle target).

Į tuos taikinius šaudoma iš šautuvų su diržais. 100 taikinių kainuoja 2 dol. 10 centų. Taikiniai gaunami pas CV sporto vadovą šiuo adresu: š. St. Bernatavičius, 1513 So. 48th Court, Cicero, Ill. 60650.

Hamiltono D.L.K. Algirdo šaulių kuopos pirm. P. Kanopa atidaro iškilmingą Kariuomenės atkūrimo minėjimą. Garbės sargyboje: Alf. Patamsis, Vl. Saulius ir Ant. Šukaitis.

Prie Lietuvos Kankinių kryžiaus stovi dvi vėliavos krikštėvių poros: P. Vizbaras su St. Šukaitiene ir H. Zmuidziniene su J. Preikšaičiu.

Saulė Temyje

Redaguoja E. PETRAUSKAITE, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

Naujas žingsnis

Prašventėme jubilėjinius Aukso Metus — mūsų tautos Laisvės Kovos Metus. Įvairiausių svarbesnių įvykių, kultūrinių pasireiškimų eigoje prabėgo šie metai — sukeldami nuotaiką, užsidegimą ir tolimesnį ryžtą laisvės kovos darbams.

Žengiame į 1969 metus. Atverčiame naują gyvenimo lapą. Pradedame naujo penkiasdešimtmečio kelią. Mūsų naujas žingsnis tvirtas, kaip ir mūsų ryžtas kovoti ir dirbti dėl savo tautos, dėl tėvų žemės laisvės. Neuzšlopinama laisvės viltis, neišplėšiamas meilės jausmas lietuviškai žemei, kol bus gyva lietuvių tauta.

Nors ir traukiasi iš gyvenimo vienas po kito mūsų vyresnieji kultūrininkai, tvirtieji tautos stulpai, tačiau sprogstančios jų vieton jaunos atžalėlės papildo tautos viltis.

Šaulys-šaulė, dirbdami Nepriklausomai Lietuvai, savo dvasia yra nepalaužiami. Darbo dirva

tokia plati, kad kiekvienas vienetą, sulig vietos sąlygų, jos pakankamai susiranda. Naudingi kultūriniai parengimai, lietuviškos spaudos platinimas, savų papročių palaikymas, liaudies menas, dainos, tautiniai šokiai, jaunimo rėmimas, sportas, šaudymas, šauliškos dvasios skleidimas, ir daug kitų laukiančių darbų, darbelių.

Sveikinu visas seses ir brolius Naujųjų Metų sulaukus ir sveikatos, energijos kiekviename žingsnyje linkiu.

Nuoširdumo pilnas seses, kuklias, tylias brolių pagelbininkes kviečiu ir toliau nepalūžti po gyvenimo našta, o kupinoms naujų minčių ir energijos pradėti naujuosius darbo metus ir kuo sėkmingiausiai šauliškoje veikloje vispusiškai reikštis.

Jūsų

K. Kodatienė,
Motery šaulių vadovė

DETROITO ŠAULIAMS

(Atviras laiškas)

Man labai miela, Detroito Gabijos tunto skaučių vardu, dėkoti Jums, Stasio Butkaus šauliai, ypatingai Mykolui Vitkui, Jonui Butkui, Laisvės Kovotojui, sesėms šaulėms: Kunigundai Kodatieni, Stasei Pranėnieni, Nijolei Šnapštieni, Marijai Šimkieni, Verutei Černieni ir poniai Sarapinieni už tambias aukas Jubilėjinei skaučių stovyklai ir Dainavoje, po šaulių šaudymo rungtynių, atlikus skautėms programą banketo metu. Mus ne tik finansiniai sustiprinote, bet kartu pajutome, kad esame suprastos. Nuoširdus aciū!

... Mūsų tėveliai, lituanistinės mokyklos, tautiniai šokiai, lietuviškos jaunimo organizacijos mums davė ir palaiko mūsų lietuvišką gyvastį, ir kas gi gali būti brangesnio? Nuolatinis tėvelių skiepas išlikti lietuviams mums suprantamas, bet kai ir organizacijos mus pastebi, mes pasitempiame ir didžiuojamės būdamos Lietuvos atžalona daigeliai.

Mes įpiname į Lietuvos laisvės vainiką gražiausias skaučių gėlytes mūsų proseneliams, seneliams, giminaičiams, mieloms sesutėms ir broliu-

kams, kurie dėl Lietuvos laisvės vilko sunkią baudžią. Ar ne klaikus išgyvenimas, kai baltasis rusas uždraudė lietuviams spaudą? Suprantama, juk okupantui lengviau valdyti bemokslus ir čiulpti jų prakaito sulčių, kad pavergėjas sotintūsi jo darbo vaisiais...

Kaip tos baltojo caro okupacinės replės bebūvo skaudžios, kiek žuvo Sibire, vienok, lietuviai per savo atgimimo patriarkus — Basanavičių, Martyną Jankų, Kudirką, Smetoną, Tumą Vaižgantą ir kitus patriotus, per "Aušrą", slaptąją spaudą, ruošė lietuvius laisvei. Lietuvos Nepriklausomybė atkovota mūsų savanorių-kūrėjų, šaulių, partizanų kraujo aukomis. Laisvėje mūsų tėviškė kilo, kaip ant mieliu.

Dabar, jau raudonas rusas, gobšumo vedinas, prisidengęs raudonojo komunisto kauke, klasta okupuoja Lietuvą. Kokias niekšybes naudoja imperialistinis rusas, šiandieną aiškiai parodė Čekoslovakijos okupacija.

Persiriję gyvuliai krinta, žmonės — serga ir dažnai sutinka ir mirtį. Būkime tikri, persirys ir raudonieji Maskvos dievukai, atimdami valstybėms laisvę, užgniauždami laisvą žo-

dį, atimdami turtą, uždarydami geležine siena, ir dar tas pavergtasis turi šaukti: "Pas mus gera, laisvė, mes sotūs, mes rojų sukūrėme ant žemės"... Kokia niekšybė, o iš to rojus, jei tik galėtų, visi išbėgtų...

Tokioje baisios nevilties marmalyneje grumiasi mūsų pavergtos tėvynės lietuviai. Kiek išgalės leidžia, jaunimas siekia mokslo. Daina ir šokis, kol kas, dar neuždrausta.

Šauliai nepavarkite, Jūs jau turite ir jaunų jėgų. Dirbkime su viltimi, visiškai tikėdami į Lietuvos laisvę. Gražiausia Jums padėka!

ps. Audronė Tamulionytė
Detroito Gabijos tunto tutininkė

ŽINIOS IŠ ŠAULIŲ GYVENIMO HAMILTONAS (KANADA)

D.L.K. Algirdo šaulių kuopa gražiai paminėjo Lietuvos kariuomenės atkūrimo 50-ties metų sukaktį ir, ta proga, pašventino savo kuopos vėliavą. Iškilmės tęsėsi net dvi dienas. Šeštadienį turėjo sėkmingą vakarą, kada susirinkusius jautriai pasveikino buvusi šaulių veikėja ir š. teatro aktorė E. Baltaplaukytė-Vilimaitienė. Kitą dieną į iškilmingas pamaldas

LIAMS
4/68)

1. LŠST Centro Valdyba nuoširdžiai sveikina visas seses ir brolius šaulius Šventų Kalėdų, 1969 Naujųjų Metų ir Lietuvos Šaulių Sąjungos 50-ties metų aukstinio jubilėjaus proga.

Linkėdami vieni kitiems asmeninės laimės, geros sveikatos ir ištvermės, negalime pamiršti tikslo, kuris mus jungia šioje sąjungoje. Mums reikalinga tarpusavė meilė, visiška vienybė, šauliškai-sąmoninga drausmė ir subordinacija mūsų pačių demokratiniu būdu išrinktai vadovybei centre ir daliniuose. LŠS 50-ties metų sukaktis, Lietuvos okupacijos akivaizdoje, įpareigoja mus dar labiau įtempti visas mūsų pajėgas darbui ir kovai Nepriklausomos Lietuvos atkūrimui.

Tenebūna tad veltui mūsų brolių ir sesių liejamos ašaros ir kraujas bei begaliniai žiaurios kančios okupanto kalėjimuose ir vergų stovyklose Sibire bei kituose Rusijos tolimuose užkampuose.

susirinko daug svečių ir iš kitur. Pasventinta vėliava, kurios kūmais buvo dvi poros: H. Žmuidziniėnė (konsulo žmona) su J. Preikšaičiu, S. Sgos įgaliotiniu, ir St. Sukienė su P. Vizbaru, kuopos įkūrėju. Šventoriuje prie Kankinių Kryžiaus padėta du vainikai, po to, salėje vyko iškilmingas aktas, kur pagrindiniu kalbėtoju buvo prof. Ant. Musteikis iš Buffalo. Meninėje dalyje pasirodė G. Breichmanienės vedama taut. šokių grupė "Gyvataras" ir kit. Po to sekė vaisės restorane.

MONTREALIS (KANADA)

Montrealyje, išrodo, gyvai veikia L.K. Mindaugo kuopos sudėtyje įsteigęs moterų šaulių skyrius, kurio valdybą sudaro šios sesės šaulės: J. Jukonienė pirm., J. Strelienė sekr., V. Dikaitienė, P. Budrevičienė ir M. Grinkuvienė — valdybos narės. Susitarusios su šaulių moterų vadove š. K. Kodatiene, jos įsivedė ir naują šaulių moterų uniformą, kuri gal būtų priimtina ir visoms šaulėms?

ČIKAGA

1968 m. gruodžio 31 d. Vyčių salėje Vytauto Didž. šaulių kuopa ruošė Naujųjų Metų sutikimą. 1969 m. sausio mėn. 5 d. 10 val. Tėvų Jėzuitų koplyčioje užprašytos šv. Mišios už buvusio ilgalaikio kuopos pirmininko a.a. kun. A. Šeštoko sielą. Į kuopą priimti šie nauji nariai: Antanina Vaitkienė, Pranas Vaitkus, Jadvyga Sasnauskienė, Elena Pranckevičienė, Magdalena Tomkienė, Vincas Mardosas, Juzė Stulgienė, Jonas Ilčiukas, Ignas Sakalas.

Dainavos stovykloje, Detroito Stasio Butkaus šaulių kuopos šaulys Jonas Butkus įteikia skautininkei Audronei Tamulionytei 75 dol. čekį.
Nuotr. šaulio K. Sragausko

Pr. metų rugsėjo mėn. 23 d. įsteigta Čikagos šaulių rinktinė. Rinktinės pirmininku išrinktas š. Pranas Tamkus, kiti valdybos nariai:—M. Maksvytis, A. Valeika ir M. Tamkienė.

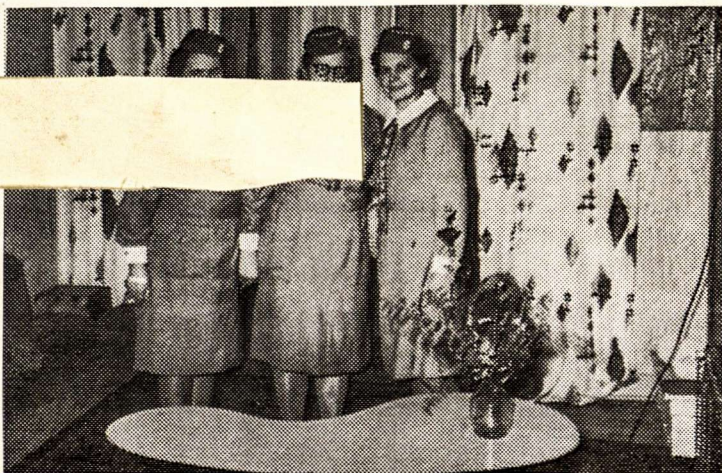
AUSTRALIJA

Gautas laiškelis iš šaulės J. Alšauskienės ir įdomi nuotrauka iš Lietuvos šaulių gyvenimo, kuri atitinka

ma proga, bus mūsų skyriuje panaudota. Tarp kitko, miela šaulė rašo: "Karyje". Šaulių kampelį, su malonumu seku. Gaila, kad negali susikūrti šaulės Australijoje. "Karys"—laikraštis, nepaprastai įdomus."

Malonu, kad mūsų žinios pasiekia net tolimą Australiją, dar maloniau, kad net iš ten atsilepia mūsų sesė. Širdingai ačiū, miela sese, ir būtų labai džiugu, kad šis laiškelis nebū-

L. K. Mindaugo š. kp. sesės J. Sterlienė, J. Jukonienė ir V. Dikaitienė.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame pasaulyje

— Lietuvos kavalerijos karininkas Vladas Rutkauskas, gyv. Waukegan, Ill., mirė rugsėjo 23 d. Lapkričio 18 d. Worcesteryje mirė kpt. Simas Urbonas, buvęs "Kario" redaktorius. Beverley Shores, Ind. lapkričio 30 d. mirė plk. Bronius Pulkauninkas.

— Zenonas Jonušas, gyv. Cartagenos apyl. Kolumbijoj diriguoja Kolumbijos karo laivyno pučiamųjų instrumentų orkestrui ir dviem chorams. Be to, jis dar dėsto kamerinės muzikos dalykus. Neseniai jis buvo atvykęs į Omahą, pas brolių Bronių.

— Korp. Tomas Pieža, kuris dabar tarnauja JAV karinėje įguloje Kuboje, buvo atvykęs kelioms dienoms į Čikagą aplankyti susirgusią motiną, kuri yra SW News Herald redaktorė. Linkime jai sveikatos.

— Kazimieras Radke, kurio tėvai gyvena Čikagoje, garbingai atliko vienų metų pareigas Vietnamo fronte. Parvykęs susižiedavo su Ileine Marselek. Artimieji ta proga surengė jiems gražią puotą.

— Jonas Fetingis, kurio tėvai gyvena Čikagoje, išvyko į JAV karo laivyną.

— Jonas Jurkynas, kilęs iš Čikagos, jau 5 mėn. kaip yra P. Vietname, netoli Saigono.

— Ltn. Algis Garsys, kurį laiką išbuvęs P. Vietname, dabar perkeltas į Okinavos salą, kur toliau tęsia karinę tarnybą.

— Plk. ltn. Viktoras Sutkus su žmona buvo atvykęs iš V. Vokietijos į Cicerą, Ill. Jis yra buvęs Karo mokyklos lektorius ir kar. štabo pareigūnas Lietuvoje.

— Mindaugas Pračkaila ir Kęstutis Paulauskas, kilę iš Cicerą, kur mokėsi ir drauge veikė, neseniai susitiko Saigone.

— Inž. Uogintas Kubilius laimingai grįžo iš karinės prievolės. Jam teko ilgą laiką išbūti Vietname. Inž. Algis Lapšys išvyko į JAV kariuomenę; apmokymą atliks Aberdeen, Md. Jie abu yra kilę iš Bostono.

✓ — Gen. St. Raštikis, dirbęs kariuomenės kalbų mokykloje Kalifornijoje, išėjo į pensiją ir abu su žmona žada apsigyventi Santa Monicos mieste.

— Konstantinas Petrauskas, kūrėjas-savanoris ir spaudos darbininkas, buvo ištiktas širdies smūgio. Dr. Vaškevičiūtės padedamas, jis gydėsi šv. Kryžiaus ligoninėje. Ramovėnai, žurnalistai ir savanoriai linki jam sveikatos.

Pfc. Viktoras Vaišvilas, iš Čikagos, kaunasi Vietname ir buvo neseniai sužeistas į kaklą. Vėliau sužeidimas komplikavosi ir buvo daryta operacija. Jis pamažu sveiksta. V. Vaišvilas yra gavęs Purple Heart medalį. Vietname yra jau nuo balandžio mėnesio.

— Gyd. K. Zubrickas eina gydytojo pareigas JAV kariuomenėje, Vietname. Jo brolis Bruno Zubrickas tarnauja Texas valstybėje, JAV aviacijoje. Jie abu buvo atskridę į Čikagą dalyvauti jų tėvo dr. Zubricko laidotuvsė.

— Sgt. Gerald Povilaičio metines nuo jo žuvimo Vietname, lapkričio 16 d. paminėjo jo tėveliai ir giminės šv. Mišiomis Čikagoje.

— Algirdas Makaitis tarnauja JAV armijoje, P. Vietname, kur buvo pakeltas į kapitonus. Jis netrukus baigs tarnybą ir tęs mokslus.

— Bronius Kontrimas buvo išrinktas Allied War Veterans vadu Bostone. Anksčiau jis buvo Amerikos legiono Dariaus ir Girėno posto 317 vadu, o marinų tarnyboje yra išbuvęs net 34 metus.

— Lietuvoje Sovietų Rusijos karinė įstaiga šaukia jaunuolius į kariuomenę ir juos išskirsto po visus kraštus, Rusijos gilumoje. Jiems reikia išstarnauti 3 metus, todėl pasitaiko, kad kariai susipažįsta su rusaitėmis ir jas veda. Likusios jų motinos Lietuvoje dėl to labai jaudinasi ir išgyvena, nes kareiviai grįžta su rusėmis į namus. Lietuviai jaunuoliai kartais grįžta visai kitoki, nes Rusijoje išmoksta girtauti, paleistuvauti, vogti. Tokių netikėlių yra pilna Lietuvoje atkeltų rusų civilių bei karių tarpe.

— Saulius Dirmantas, Elytės ir Marijono Dirmantų sūnus, atitarnavo JAV kariuomenėje nuo 1966 iki 1968 m. liepos mėn. Jis yra vedęs ir šiuo metu tęsia mokslus.

tų paskutinis. Lauksime Jūsų bendradarbiavimo ir ateiityje.

MUMS ĮDOMIOS NAUJOS KNYGOS

Dr. Paulinos Kalvaitytės-Karvelienės atsiminimų Gyvenimo vingiais antroji dalis. Knygą išleido savo lėšomis jos vyras Steponas Karvelis.

Savo atsiminimuose daktarė, mūsų žinoma rentgenologė — mokslininkė, patekusi net į pasaulinę enciklopediją, rašo pirmoje dalyje, kaip ji, su-

augusi žemaitė, kaimo mergaitė, pradėjo mokytis ir pagaliau pasiekė augsio medicinos mokslo laipsnį. Antroji dalis liečia jos darbą jau pasiektose specialybėje, jos visuomeninę veiklą Lietuvos moterų draugijoje, santykius su kolegomis gydytojais ir ligoninių bendradarbiais, jos išgyvenimus besikeičiant istoriniams įvykiams, gyvenimą tremtyje, Amerikoje. Knyga skaitoma labai lengvai ir su įdomumu, nes autorės sakinyms santūrus, bet labai išsamios mintys,

pasakoma labai daug ir visa, apie ką kalbama, yra labai aktualu ir įdomu. Vyresnios ten ras daug žinomų asmenų pavardžių ir prisimins pačių išgyventus laikus, o jaunosios bus pravartu pažinti, kaip Lietuvos jaunimas užsidedęs siekė mokslo, kiek vargo pakeldavo, kol pasiekdavo savo tikslo, o taip pat, čia daugiau pažins lietuvišką gyvenimą ir buvusius įvykius. O kam neįdomu arčiau pažinti tos didelės asmenybės gyvenimo kelias? Knygą platina "Draugas".

— 1968 metais amerikiečiai Vietnamo kovose neteko 14,400 vyrų. Nuo 1961 metų sausio mėn. 1 d. iki 1968 metų pabaigos iš viso Vietname žuvusių priskaitoma virš 30,000 vyrų. Šis karas laikomas ilgiausiai užsitęsusi karu Amerikos istorijoje.

Pilietiniam kare amerikiečių nuostoliai buvo 220,938 žuvusių; I Pasauliniame kare — 53,402; II Pasauliniame kare — 291,557, Korėjoje — 33,629.

Pietų Vietnamas, per paskutinius 8 kovų metus, neteko 73,118 karių. Nuo 1961 m. šiaurės Vietnamo nuostoliai kovose siekia virš 423,000 karių.

— 1969 metų išvakarėse rusai išbandė pirmą komercinį supersoninio greičio 1600 M.P.H. lėktuvą, vežioti 120 keleivių, 4000 mylių perskridimui be kuro papildymo, apie 65,000 pėdų augštyje. Lėktuvas pavadintas TU 144, pagal konstruktoriaus Tupolev pavardę pirmąsias raides.

Amerikiečių versija B2707-SST yra dar Boeng firmos brėžiniuose. Numato vežioti 300 keleivių, normalus skridimo greitis 1800 M.P.H., didžiausias greitis 2000 M.P.H. Šis modelis numatomas pagaminti 1970 m.

Abiejuose kraštuose supersoninio greičio lėktuvų gamyba surišta su krašto gynybos strategine paskirtimi.

— Spauzoje pasirodė nuomonių, kad Izraelis artimojo ateityje pasigamins branduolinės energijos ginklus.

— 1967 metų kare iš bendro žuvusių žydų karių skaičiaus, karininkai sudarė 20%. Šis augstas nuostolis yra išdava Izraelio kariuomenės nurodymo: dalinio vadas, ne vadovauja, bet veda. Žydas karininkas, šalia gilaus pareigos ir atsakomybės jausmo, pabrėžia pasididžiavimą savos tautos parama ir pasitikėjimu: "Mūsų ginkluotų jėgų didžiausia stiprybė glūdi nedalomume su tauta; karinės jėgos nėra atskiras elitas, todėl kiekvienas civilinis jaunuolis iš garbingos pareigos ir reikalo jausmo ateina karinėn tarnybon išmoksi kaip, reikalui esant, savo ir savųjų reikalus ginti. Jis atlieka jam skirtą uždavinį lyg pačiam sau, ne įsakytajui. Tarp karininkų ir kareivių privačiame gyvenime nėra formalumų. Tarnyboje yra tik pasiskirstymas skirtingomis pareigomis, pagal individualų pasirėngimą ir sugebėjimus. Jūs išgirsite visur Izraelio civilius kariuomenę vadinant: 'mes' — ir niekad: 'jie.'" (Col. I. Heymont — The Israeli Army).

Žydų armijoje šiuo metu yra apie 4500 karininkų, iš kurių apie 10% yra išsiuntinėti įvairiosna augstosna

mokyklosna savame krašte ir užsieniuose, tobulinimuisi atskirose srityse. Kandidatai į Karo mokyklą atrenkami konkurso keliu, ypatingą dėmesį kreipiant į sveikatingumą, asmenybę ir matematiką. Vienai vietai užimti vidurkis yra apie septyni kandidatai. Nenuolatinės tarnybos kadrai parenkami iš universiteto suolo — pašaukiant tarpsemestriniam laikotarpyje išeiti karinio parengimo programą, kuri tęsiasi apie trejus metus.

— Amerikiečiai formuoja pažiūrą, kad vieton vedus naujus karus senais ginklais ir vien stebint kaip kiti tobulina ginklus ir keičia karybos metodus, — "Reikia dar taikos metu išplėsti naują — modernių ginklų gamybą, tobulinti esamus ginklus, o svarbiausia, kad toliau jau nebegalima kariauti vien tik kariniais ginklais, bet reikia įtraukti ir pritaikyti politines, ekonomines ir psichologines priemones" (R. M. Kyes), amerikiečiai dažniausiai įsiveldavo į karus su senais ginklais ir tik karui baigiantis pasirodydavo su naujais išradimais. Paminėtina, 1918 m. Charles Kettering'o pagaminta, skraidanti torpeda. Ji buvo 12 pėdų sparnų ilgio, automatinio valdymo, galėjo nešti 50 mylių apie 300 svarų sprogstamos medžiagos. Ji buvo visai panaši į vokiečių V-1, panaudotą prieš anglius II Pas. kare. II Pas. kare amerikiečiai, su didele įtampa, po daugelio netikrumų, pagamino A-bombą. Kai britai ir vokiečiai turėjo sprausminius naikintuvus, o vokiečiai dar ir sunkiusius bombonešius; priedui V-raketos bombarduoti Angliją; taip pat buvo pradėta gaminti raketos, kurios siektų Amerikos kontinentą (Dr. Bush "War of Past").

1944 m. rudenį — per labai trumpą laiką, amerikiečiai Europos veiksmų teatre turėjo 28,000 lėktuvų ir Toliuose Rytuose vienam uždaviniui galėjo sutelkti virš 500 B-29 bombonešių.

Po eilės laivų kapinynų Atlante ir šiaurės Ledinuotame vandenyne, amerikiečiai nustebino savo priešininkus radaro technologija (prieš 1939 m. visos valstybės žinojo radaro panaudojimo principus, amerikiečiai, tačiau, išleidę 3 bilionus dolerių, pirmieji sėkmingai jį panaudojo).

Taip buvo praėjies karuose. Šiandieninėse sąlygose, karui ištikus, iš kur paimti laiko išrasti ir pasigaminti atitinkamus ginklus, kurie turi būti specialūs ir moderniški — naujauji?

Globaliniams veiksams reikia paruošti branduolinės energijos ginklus ir galimus jų pakaitalus; tarpžemynines raketas ir tolimo skridimo bombonešius, priedui orbitines raketas ir erdvių bazes.

Vietiniams karams ginklai ir metodai turi būt pritaikyti pagal vietos reikalavimus, bet ne pagal sandėliuose laikomus ginklų modelius. Be medžiaginio pasirėngimo, krašto moralinis parengimas turi tolygios reikšmės.

Robert Ardrey, knygoje "The Territorial Imperative" sako, kad karų priežastimi dažniausiai būna tautų masinė isterija pasireiškianti ritmiškai kas 22 metai ir kad karai atpalaiduoja žmonėse susitelkusius, tam tikrus, psichologinius įsijautimus, kurie turi ryšio su saugumo jausmu, kuris gali būti agresyvus, arba gynimosi pobūdžio. Esmėje, karų priežastis yra ignoravimas žmogaus turimų žvėries savybių — žinduolių, paukščių, roplių ir kaikurie vabzdžiai turi savo buvimo erdvę — vietą. Jie stengiasi ją plėsti ir gina nuo įsibrovėlių. Reikia pridėti, kad socialiniai ir psichologiniai faktoriai pastūmėja karan, arba sustabdo.

Nauja era su raketomis į planetas neša toli siekiančius reikalavimus valstybių nepriklausomybės išlaikymui, apimančius be išimties visus valstybės gyventojus visapusiškai.

Šiandien jau nebeužtenka turėti vien tam tikrą uniformą dėvinti piliečių su ginklu rankose, kurie laiduotų valstybės nepriklausomybę. Viso krašto psichologinis, socialinis, ekonominis ir kultūrinis lygis, bei noras išlikti nepriklausomais, yra tikrasis krašto laidas savistovumui...

Mūsų tautos galvosenoje, pradedant sociologais, politikais, kultūrininkais, dvasiškiais, iki eilinio tautiečio, Mr. Ardrey iškeltos mintys turėtų rasti atgarsį. Tautos interesai valstybės ribose yra tik jos tautiečių reikalas, ir taip bus tol iki žmoguje egzistuos "žvėriškosios savybės" (R. Ardrey).

— Amerikiečiai pradėjo naują planą pakeisti atgyvenusius laivus-naikintojus. Artimu laiku bus pastatyta apie 100 naujų naikintųjų lydėti karo laivus ir transportus kurie turės modernų ginklavimą (raketas imtinai) kauti oro, virš vandens ir povandeninius taikinius.

— Po ilgo atidėliojimo (nesutinkant kai kuriems civilinės administracijos organams), amerikiečiai pradėjo vykdyti priešraketinės gynybos sistemą: pirminę — prieš galimas kiniečių "atomines" raketas ir antrinę — prieš rusų. Gynība susidės iš sekimo sistemos nuo žemės ir iš satelitų: iš "Spartan" trijų dalių raketos dideliems atstumams ir augščiams, su pagalbine raketa "Sprint" priešraketines raketas naikinti — "Spartan" apsaugai.

— Gaminami specialūs malūnsparniai taktiniam tikimui amerikiečių

armijos žemės dalinių kautynėse. Šalia tiekimo ir evakuacijos turės pakankamai ugnies priemonių netarpienei apsaugai ir esant reikalui, savų dalinių paramai.

— Amerikiečiai perkonstruavo kairių tankų modelių bokštelių pritaikydami šalia pabūklų "Shillelagh" raketas.

— Vėjo krypties ir stiprumo matuotojas pagamintas radaro principu bus pritaikytas tankuose ir lėktuvuose, kad judėsy galėtų daryti vėjo pataisas. Iki šiol amerikiečiai naudodavosi meteorologiniais artilerijos dalinių, ar kitų pastovių stočių duomenimis.

— Laiduoti šiandieninę ir ateities krašto apsaugą, amerikiečiai pradėjo naują povandeninių laivų statybos planą į kurį įeina 105 nauji povandeniniai laivai ginkluoti A. raketomis, didesnio greičio, su naujomis sekimo ir ryšio priemonėmis. Šį laivyno stiprinimą iššaukė rusų laivyno didinimas. Nuo 1945 metų rusai pastatė 350 modernių povandeninių laivų. Rusų laivų statyklos yra modernišiausios pasaulyje. Rusai laivų skaičiumi ir jų kokybe sparčiai artėja prie vakariečių. "Iki šiol mūsų laivynas ir laivyno aviacija buvo pajėgi pakrantių gynybai. Nuo šiol mes būsim pasiruošę globalinėms puolimo operacijoms vandenynuose ar sausumoje, kur tik pasireikš imperialistinė agresija" (Rusų laivyno viršininko pareiškimas Spalio revoliucijos minėjimo proga).

— Olandai išėmė iš apyvartos savo vienintėlį ir paskutinį lėktuvnešį "Karel Doorman". Jo vieton, pirkis iš prancūzų devynis "Atlantics", tolimo skridimo dvimotorius patruleiavimo lėktuvus.

— Belgai parduos Pakistanui savo M47 tankus, kurie pakeis pakistaniečių naudotus vokiečių gamybos Leopard'us.

— Rusai panaudoję ZSU-23-4 vikšrinę važiuoklę, pritaikė 360° sukiojamą platformą, su 3 raketom kauti žemai skrendančius lėktuvus. Raketos valdomos radaru, kuris pritaikytas ant tos pačios važiuoklės. Raketos laidomos pakėlus platformą 45° kampu. Tolinaša — 18 mylių.

— "Red Spies in Washington" by George Carpozi Jr., 252 psl., Trident Press, New York, N.Y. 1968. \$4.95. "...šnipinėjimas nėra žaidimas tarp gerų ir blogų žmonių... tai yra būtinybė vykdoma kiekvienos valstybės prieš kitą valstybę, kad išsilaikytų pasaulio valstybių bendruomenėje." Rinkinyje 13 fantastiškų tikrų atsitikimų, kur visų agentai iš oficialių ir karinių atstovybių pajungė amerikiečių įvairius pareigūnus žinių rinkimui. Stebėtina, kad amerikiečiai tai daro už visai menkus atlyginimus, dažnai už gerus pietus, ar išgėrimą. Buvę tačiau ir atvejų, kad užverbuotieji, susirišę su saugumo organais, perėjo į priešžvalgybą klaidinimui ir išaiškinimui šnipų tinklo. Autorius daro išvadą kad "amerikiečiai perėina į priešžvalgybą" vis daugiau ir daugiau.

PAPILDOMOS ŽINIOS APIE ŽUVUSĮ JAV LEITENANTĄ S. J. HARRIS

Lietuvių Enciklopedijos VIII t. 137 psl. apie Amerikos ltn. Samuel J. Harris žuvimą trumpai pažymėta: "1920.II.24 Kaune, belipant į Aleksoto kalną, sukilėlių buvo sunkiai sužeistas ir tuoj mirė." Atrodo, kad jis ten pripuolamai atsirado ir kaip pašalinis asmuo ten žuvo. Nei eitos pareigos, nei vykdomas uždavinys nepažymėta.

Praeitais metais minint Lietuvos kariuomenės atkūrimo 50 m. sukaktį, Tautiniuose namuose, Lietuvos gen. konsulas dr. J. J. Bielskis pasakytoje kalboje nurodė ir patikslino JAV ltn. S. J. Harris žuvimo aplinkybes.

Dr. J. J. Bielskis 1920 m. sausio 1 d., atlydėjo į Kauną Amerikos lietuvių brigados štabo karininkus ir tuo metu vykusius įvykius asmeniškai patyrė, todėl ir paaiškino tikslus faktus apie žuvusį Amerikos leitenantą S. J. Harris.

Ltn. Samuel J. Harris, Lietuvos karinės misijos Prancūzijoje, 1919 m. susitarimu, atvyko Lietuvon ir dalyvavo kautynėse prieš bermontininkus. Atvykus į Kauną Amerikos lietuvių brigados štabui, perėjo jo žinion. Įvykus 1920 m. A. Panemunėj ir Aleksote komunistų suruoštam sukilimui Lietuvos kariuomenės daliniuose, tuo metu Kaune buvę ir mums drauginių valstybių karinės misijos padėjo malšinti sukilėlius. Amerikos lietuvių brigados štabo viršininkas plk. William N. Swarhout susitarė su Anglijos karinės misijos viršininku gen. Frank Percy Crozier, kuris kartu buvo ir Lietuvos vyriausybės karinis patarėjas, padėti: savo karininkus skiriant patarėjais prie lietuvių dalinių vadų. Patarėjai buvo paskirti prie artilerijos ir aviacijos dalinių. Ltn. S. J. Harris buvo priskirtas patarėju prie dalinio kuris malšino aviacijos sukilusius karus, Aleksote. Ltn. S. J. Harris, vykdydamas uždavinį, buvo sunkiai sužeistas ir tuoj mirė.

Mūsų Pasiuntinybėje esančiais dokumentais, JAV vyresnysis leitenantas Samuel J. Harris (po mirties) buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordinu už pasižymėjimą tarnyboje. Apdovanojimo raštas pasirašytas Kaune, 1920 m. vasario 23 d. Pasirašė: gen. ltn. Liatukas — Vyriausias karo vadas ir Apsaugos ministeris, gen. ltn. Nastopka — einąs gen. štabo viršininko pareigas ir mjr. Liormonas — Apsaugos ministerijos kanceliarijos reikalų vedėjas.

Lietuvos vyriausybė velionies motinai gyvenusiai Harrisburg, Pa., paskyrė pensiją, kuri buvo išmokama per JAV Konsulatą, Kaune. Amerikos lietuviai 1922 m. liepos 20 d. Arlington Karių kapinėse jam pastatė marmurinę paminklą su įrašu: "Erected by the Lithuanians and sons and daughters of Lithuanians in America."

Taigi, ltn. S. J. Harris žuvo eidamas patarėjo pareigas ir vykdydamas kovos uždavinį.

O. Žadvydas

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO AUKSINIŲ SUKAKTUVIŲ MINĖJIMAS

Los Angeles miesto ir apylinkės lietuviai užbaigdami Laisvės Kovų Metus, lapkričio 24 d., sekmadienį, iškilmingai minėjo reikšmingą ir brangią kiekvienam lietuviui patrijotui sukaktį — Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės atkūrimo 50-sias metines. Šį minėjimą, sujungtomis jėgomis, ruošė LVS "Ramovė", Los Angeles skyrius ir Juozo Daumanto šaulių kuopa. Minėjimas pradėtas šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje veteranų ir šaulių vėliavų šventinimu.

Prieš pamaldas, prie altoriaus per-tvaros, išsirikiavo dviejų šventinamųjų vėliavų pareigūnai: veteranų—krikštėčiai J. Radvenienė, A. Mironas, vėliavininkas K. Pažemėnas, palydovai J. Puikūnas, J. Spirauskas ir šaulių — krikštėčiai M. Banionienė, S. J. Paltus, vėliavininkas J. Stan-kus, palydovai — O. Orlovaitė ir A. Galdikas.

Vėliavos pašventino ir šiam momentui pritaikytą pamokslą pasakė prel. J. Kučingis, parapijos klebonas, buv. Lietuvos kariuomenės kapelionas. Prelatas pamoksle nurodė, kad pasitraukimas iš Tėvynės, gresiant gyvybei, nėra nei Tėvynės išdavimas, nei jos išsižadėjimas. Istorijoje yra daug pavyzdžių. Juk šv. Marija ir šv. Juozapas bėgo iš gimtinės gelbėdami Mažojo Ganytojo ir savo gyvybes. Taip pat gelbėdamas savo gyvybę šv. Paulius bėgo iš Damasko ir Jeruza-

lės, bet nesiliovė skelbęs Kristaus tikėjimo. Lygiai ir mes, gelbėdami savo gyvybes, nuo okupanto bolševiko, buvome priversti apleisti Tėvynę. Lietuvių tauta nesmerks mus už pasitraukimą. Mes neturime atsižadėti

savo idejos, nors ir esame plačiai išblaškyti svetimuose kraštuose, privalome dirbti Lietuvos laisvei atstatyti ir jos nepamiršti.

Už žuvusius kovotojus ginant Lietuvos laisvę, iškilmingas mišias atnašavo ir pamokslą pasakė prel. J. Kučingis. Pamaldų metu giedojo parapijos choras vadovaujamas muz. B. Budriūno, parapijos vargonininko.

Iškilmingą minėjimą parapijos salėje atidarė K. Liaudanskas, Ramovės skyriaus pirmininkas, pakviesdamas sukalbėti invokaciją prel. J. Kučingį. Amerikos Himną solo giedojo R. Dapšys. Ižanginiame žodyje K. Liaudanskas trumpai apibūdino minėjimo esmę, pasveikino Vyčio kryžiaus ordino kavaliarius, kūrėjus - savanorius ir pakvietė visus esančius salėje, atsistojus, minutei susikaupus pagerbti žuvusius kovotojus ginant Lietuvos laisvę, nukankintus ir žuvusius tremtinius Sovietų Sąjungoje, mirusius veteranus, skyriaus narius.

Minėjimą atidarius, organizacijų vėliavoms išsirikiavus scenoje, veteranų ir šaulių vėliavų krikštėčiai, lydimi palydovų, salen inėšė vėliavas ir scenoje užėmė vietą. Sveikinimo žodį tarė Nepriklausomos Lietuvos gen. konsulas dr. Julius J. Bielskis ir iškilmingai įteikė vėliavas: veteranų — K. Liaudanskui ir šaulių — O. Žadvydui.

Ramovėnų vėliavos krikštėčiai, J. Radvenienė ir A. Mironas
(Nuotr. L. Kanto)

šaulių vėliavos krikštėčiai, M. Baronienė ir S. Paltus, kairėje Lietuvos Gen. konsulas dr. J. J. Bielskis ir p. Bielskienė.

Garbės prezidentui užėmus vietas, K. Liaudanskas pakvietė tarti žodį gen. kosulį dr. J. J. Bielskį. Konsulas savo kalboje nurodė, kad Lietuvos kariuomenė atliko pagrindinį vaidmenį atstatant Lietuvos nepriklausomybę. Jei nebūtų buvę savanorių kovojusių su priešais, nebūtų ir laisvos Lietuvos, todėl šalia Vasario 16, minime ir švenčiame Lietuvos Kariuomenės Atkūrimo šventę.

Plk. teisininkas T. Sereika skaitė paskaitą "Lietuvos kariuomenės kūrimosi sunkumai". Prelegentas iškėlęs tų laikų sunkias sąlygas, pažymėjo, kad stipri moralė nugalėjo priešų gausumą ir jų ginklų persvarą. Paskaitininko nuomone buvo klaida ir mūsų vyriausybėje, nes pasitikėjo

lenkais ir iš anksto nesiruošė kovai prieš tą klastingąjį kaimyną.

Meninę dalį paruošė ir pravedė ramovėnas, rašytojas A. Mironas. Jis pradėjo poeto P. Vaičiūno eilėraščiu:

"Plieno rankoj laisvės kardas,
o širdy kovos gaida...
Lietuva mums aukso vardas!
Dėl Tėvynės mirt saldu!"

Muz. B. Budriūno vedamas trio: R. Dapšys, A. Pollkaitis, B. Seliukas sudainavo S. Gailevičiaus "Ramovėnų maršą" ir J. Strolios "Kur dangus ugnim liepsnoja. Programos vadovas padeklamavęs A. Giedraičio eilėrašį "Fronto kariui", užleido eilę aktorei O. Mironienei, kuri su dideliu įsijautimu skaitė iš savanorių gyvenimo,

Prel. J. Kučingis skaito invokaciją. Iš k.: K. Liaudanskas, J. Radvenienė, A. Mironas, už jo K. Pažemėnas, M. Baronienė, S. Paltus, O. Orlovaitė, A. Galdikas ir J. Stonkus.

A. Mirono - Norimo rašomos apysakos. Trio dar padainavo: K. V. Banaičio "Vėliavos iškeltos plakas", M. Petrausko "Gaudžia trimitai ir B. Budriūno "Gražinkite laisvę". Baigdamas, programos vadovas humoristiniai palygino šių dienų gauruotąjį jaunimą, vadinamą kūtvelomis, kuris siekia "taikos" ir kovoja prieš vyriausybę, degindamas šaukimo kariuomenės lapelius. Teisingai yra pasakęs generolas Galvydis-Bykauskas: "Žmagus be kara makslą, — kiaula, ne žmagus." Minėjime dalyvavusius A. Mironas kvietė tuojau vykti į Tautinius namus, kur šauliai ruošia antrąjį minėjimo dalį — banketą, kur bus tęsiama meninė dalis.

Minėjimas buvo baigtas Tautos Himnu, kurį giedojo visi dalyvavusieji. Visi trumpu laiku susirinko Tautiniuose namuose. Pilna salė prisirinko svečių, pavėlavusiems jau nebuvo parduodami įėjimo bileta. Pradžioje svečiai buvo vaišinami. Pietus paruošė šaulės.

Programą pravedė šaulys, teisininkas S. J. Paltus, pasižymėjęs gražia iškalba, paskaitomis, kurios buvo ruoštos įvairių organizacijų. Meninėje dalyje R. Aukškalnytė padainavo solo: K. Kavecko "Na tai kas", P. V. Sarpaliaus "Dukružėlė; šaulė E. Vilimienė, irgi solo, išpildė keturias dainas.

Šaulė, poetė Dana Mitkutė-Mitkienė sukūrė du eilėraščius, dedikuotus Lietuvos kariuomenės 50 metų sukakčiai atžymėti, kuriuos skaitė: aktorė O. Mironienė — "Neužmiršk Tėvynės" ir rašytojas A. Mironas — "Nežinomam Kariui". Pabaigai, R. Aukškalnytės ir K. Dargio duetas linksmai nuteikė klausytojus. Dainininkams akomponavo Shannon Gelzin.

Gen. konsulas dr. J. J. Bielskis pasveikino ramovėnus ir šaulius, linkėdamas ir toliau vieningai eiti Lietuvos keliu. Jis patikslino ir paaiškino paskaitininko mintis dėl komunistų surošto sukilimo 1920 m. A. Panemunėje ir Aleksote. Taip pat nurodė tikras aplinkybes apie Amerikos vyr. ltn. S. Harris žuvimą Aleksote, malšinant sukilėlius. Tuo metu dr. J. J.

Prelatas J. Kučingis šventina šaulių (kairėje) ir ramovėnų vėliavas.

Nuotr. L. Kanto

A. a. plk. ltn.
BRONIŲ PULKAUNINKA
 amžinybėn palydėjus

1968 m. lapkričio mėn. 30 d. mirė Lietuvos kariuomenės plk. ltn. Bronius Pulkauninkas, sulaukęs 77 metų amžiaus.

Velionis buvo kilęs nuo Ukmergės. Savo jaunias dienas praleido Irkutske, Rusijoje. Ten mokėsi ir dirbo. Vėliau baigė karo mokyklą ir tarnavo rusų kariuomenėje. 1918 m. jam teko tarnauti Rovno lietuvių batalione. Rovno batalioną išformavus jis buvo mobilizuotas į ukrainiečių kariuomenės dalinį. Teko dalyvauti įvairiuose karo frontuose. Kovojant su lenkais, pateko į nelaisvę. Pabėgęs iš nelaisvės, ilgai slapstydamasis, jis pėsčias atvyko į Kauną ir tuojau prisistatė į kariuomenės štabą, nes jautė pareigą padėti iškovoti savai tėvynei laisvę ir nepriklausomybę. Taigi, velionį matome pirmųjų karių eilėse. Jis tuoj buvo paskirtas į Ukmergę kuopos vadu, kiek vėliau — bataliono vadu. Dalyvavo kovose prieš bolševikus Zarasų ir 1920 m. — prieš lenkus, Augustavo ir Seinų frontuose.

Karui pasibaigus, baigė Augštuosius Karininkų kursus ir pasiliko tarnauti kariuomenėje. 1930 m. buvo paskirtas Telšių miesto ir apskrities komendantu. Be šių pareigų, dar skiriamas ir šaulių rinktinės vadu. Bū-

damas didžiai pareigingas ir atsida-
 vęs savo darbui, šiose pareigose iš-
 buvo iki II Pas. karo pradžios.

1944 m. su šeima pasitraukė į Vakar-
 karus. 1949 m. atvyko į JAV. Jo duk-
 relei Danguolei ištekėjus už inž. Eu-
 genijaus Bartkaus, kartu su jais ap-
 sigyvena Beverley Shores, Indianoje.

Žmogų įvertiname dažniausiai ta-
 da, kai jo netenkame. Keletą būdin-

gesnių brouožių, apibūdinančių velio-
 nio asmenybę:

Velionis buvo didelis optimistas. Ir sunkiausiais tremties metais nepalū-
 žo ir visad tikėjo į Lietuvos laisvės
 rytojū. Puikybė ir ambicija jam buvo
 svetimi. Bet kokia reklama, rodyma-
 sis viešumoje, jam buvo nepriimtina.
 Jo asmenyje netekome nuoširdaus
 patrioto ir tauraus lietuvio. Savo
 kukliu gyvenimu ir mokėjimu su vi-
 sais gražiai sugyventi buvo visų ger-
 biamas ir mėgiamas. Tai buvo didžios
 inteligencijos ir tolerancijos žmogus,
 tad su visomis geromis ypatybėmis
 jis pasiliks mūsų atminime, kaip
 šviesi asmenybė.

Jo kūnas buvo pašarvotas Mažeik-
 kos ir Evans kopylčioje. Su velioniu
 atsisveikinti buvo susirinkę daug
 žmonių. Prie jo karsto pasakyta
 patriotiškų kalbų.

Sekancią dieną ilgai automobilių
 vilkstinei pajudėjus, jo kūnas buvo
 nuvežtas į Lietuvių Tautinės kapines.
 Prie gražiai paruoštos laidojimo vie-
 tos ten buvo su velioniu dar kartą
 atsisveikinta. Sugiedojus Lietuvos
 Himną, nuo velionio karsto Lietuvos
 kariai veteranai nuėmė Trispalvę ir
 įteikė našlei, jo žmonai.

Reiškiame gilią ir nuoširdžią užuo-
 jautą našlei Onai ir dukroms Laimai
 ir Danguolei, žentams ir artimie-
 siems.
Algirdas Budreckas

Bielskis buvo atvykęs iš Amerikos
 Lietuvon su Amerikos lietuvių briga-
 dos štabo karininkais ir minėtus įvy-
 kius matė asmeniškai.

Vaišių metu buvo pagerbti vėliauvų
 fundatoriai: gen. konsulas dr. J. J.
 Bielskis ir ponis Ona Bielskienė įtei-
 kė \$100 auką, po lygiai veteranams
 ir šauliams. šių organizacijų valdybų
 pirmininkai p. Bielskiams padėkojo.
 Ramovėnas, rašytojas A. Mironas
 aukojo veteranams \$100, o šauliams
 šaulė Marija Banionienė — \$50. Be
 to, vėliavos įsigijimui aukojo tų or-
 ganizacijų nariai. šaulė M. Banionie-
 nė yra atvykusi iš okupuotos Lietu-
 vos prieš keletą metų ir nuo atvyki-
 mo veikia šaulių organizacijoje. Nors
 okupantai ir sunaikino dešimtimis
 tūkstančių lietuvių ir dabar vyksta
 fizinis naikinimas, bet dvasiniai pa-
 laužti lietuvių nepajėgė. Tokia išli-
 ko ir Nepriklausomos Lietuvos laikų
 šaulė M. Banionienė.

Vėliauvų krikšto motinos: veteranų
 — J. Radvenienė ir šaulių — M. Ba-
 nionienė svečius pavaišino savo "kū-
 mų pyragu" — tortais. Vaišes paruo-

šė ir svečius aptarnavo, nors darbo
 buvo daug, tačiau viską atliko trys
 šaulės: S. Žadvydienė, K. Bulotienė
 ir B. Šimkienė.

Veteranų vėliavai brėžinį paruošė
 ramovėnas inž. J. Steikūnas, o išsiu-
 vinėjo šaulė E. Vilimienė. Ji išsiu-
 vinėjo šaulių vėliavai Vyti, pašalino
 trūkumus, kuriuos neatliko Geo Lau-
 terer dirbtuvė, Čikagoje. Veteranų
 vėliavos šventinimo ir įteikimo aktą
 nubraižė inž. J. Steikūnas, o šaulių
 — E. Vilimienė.

Jau yra virtusi tradicija, Lietuvos
 kariuomenės atkūrimo minėjimo me-
 tu rinkti aukas Lietuvos laisvės kovų
 invalidams. Iš visuomenės aukas rin-
 ko parapijos kieme ramovėnai ir šau-
 liai. Iš rinkėjų daugiausiai surinko
 dvejetukas: ramovėnas Antanas Pin-
 kus ir šaulė Sofija Vizgirdienė —
 \$116. Iš visuomenės surinkta \$200.
 Stambiausią auką — \$10 įteikė prel.
 J. Kučingis. Juozo Daumanto šaulių
 kuopa paskyrė auką \$50. Lietuvos
 Laisvės Kovų draugijos pirmininkui
 B. Tvarkūnui pasiūsta \$250.

O. Žadvydas

OMAHA

Lietuvos kariuomenės 50 m. atkū-
 rimo paminėjimas įvyko gruodžio 1
 d. šv. Antano parapijos salėje. Pa-
 minėjimą atidarė Omahos Ramovės
 skyr. pirm. Pr. Totilas. Apie Lietu-
 vos kariuomenę, jos tikslus ir užda-
 vinius kalbėjo svečias iš Čikagos —
 J. Rapšys.

Meninėje dalyje skautės ir skautai
 atliko Lietuvos kariuomenės atkūri-
 mo sukaktuvėms specialiai parašytą,
 K. Kodatienės montažą. St. Radžiū-
 nas deklamavo B. Brazdžionio eilė-
 raštį "Mola". A. Cigleris, akomponuo-
 juojant S. Kazlauskaitę, padainavo
 solo, o J. Šermukšnytė, akomponuo-
 jant V. Misiūnaitei, pasirodė su trimis
 dainomis. Pabaigai, vyrų grupė,
 diriguojama muz. Br. Jonušo, padai-
 navo dar keletą dainų.

Po minėjimo, dalyviai aplankė, ra-
 movėnų globojamą, P. Kvedaro dai-
 lės darbų parodą, o taip pat buvo
 pavaišinti p. Kovienės ir p. Totilienės
 paruoštais užkandžiais ir kavute.

V. Š.

TRAGIŠKAI ŽUVO KAPITONAS DIONYZAS MEIŽYS

Naujųjų metų išvakarėse, apie 6 v. vakaro, einant iš maisto krautuvės, neatsargios vairuotojos automobilu buvo pertrenktas ir labai sužalotas kpt. D. Meižys. Nuvežtas ligoninėn nebeatgavo sąmonės ir mirė. Ši, taip staigi ir liūdna, žinia ir dar tokiu metu, labai sujaudino gana didoką lietuvių koloniją Brocktone ir dideliu skausme paliko šeimą, artimuosius ir gimines.

Kpt. Dionyzas Meižys savo gyvenimo didesnę dalį praleido bemokymdamas kitus ne tik kaip vairuoti auto priemonę, bet ir kaip laikytis būtinųjų atsargumo taisyklių, tad taip pat žinojo kaip pėsčiam tų priemonių saugotis. Ir kokia keista likimo ironija — pats žuvo nuo automobilio, kada jos išgyventas gyvenimas buvo visas pilnas įvairiausių pavojų.

Jis buvo gimęs 1906 m. spalio mėn. 11 d. Tirkšlių miestelyje, prekybininko šeimoje. To miestelio pradžios mokyklą baigęs, įstojo į netoli esančią Mažeikių gimnaziją. 1923 m. Klaipėdos lietuviai sukilo ir šaukėsi Didžiosios Lietuvos paramos. Jausdamas savyje patriotinę dvasią, jaunas Dionyzas apledo gimnaziją ir išvyko savanoriu klaipėdiškių sukilėlių paremti. Sukilimui sėkmingai pasibaigus ir Klaipėdą su kraštu prijungus prie Lietuvos, Dionyzas nutarė nebegrįžti į gimnaziją. Jis įstojo į Dotnuvos Žemės Ūkio akademiją. Bet ir čia jo dvasia nenurimo, jis troško kaip geriau kraštui patarnauti. Tad, po dviejų metų, apleidžia ir akademiją įstodamas (1926 m.) į Lietuvos Karo mokyklą. Baigęs jos 1928 metų X laidą, buvo pakeltas į jaun. leitenanto laips-

nį ir paskirtas į šarvuočių dalinį — Fredon. Beagant mūsų kariuomenei, jis su savo daliniu buvo perkeltas į Radviliškį, kur buvo įrengtos specialioms daliniams patalpos ir kareivinės.

Nusistovėjęs padėčiai jis su Brone Kaselyte 1936 m. sukūrė šeimos židinį ir susilaukė sūnaus Almanto.

1940 metais užplūdo visus Lietuvos kampelius raudonasis, ateistinis, rusiškasis tvanas. Apsiniaukė ir kpt. Dionyzas Meižis ir jo šeimos dangus. Jis pats vienas iš pirmųjų, kaip pavojingas okupantui karys, buvo atleistas iš kariuomenės ir turėjo per visą bolševikmetį slapstyti; pradžioje, netoli tėviškės — Žemaitijoje, o vėliau, pavojui didėjant — Kaune. Prasidėjus II Pasauliniam karui ir frontui nudardėjus tolyn, jis subūręs kiek buvusių karių ir šarvuotininkų, prie Savisaugos rinktinės suorganizavo Auto Transporto kuopą.

Raudonoji lava antrą kartą pradėjo užlieti rytinius Lietuvos pakraščius. Su dideliu skausmu širdyje ir kpt. Meižys turėjo apeisti, drauge su šeima, mylimą Lietuvą ir pasitraukti į Vokietiją. JAV kariuomenei ir sąjungininkams užėmus Vak. Vokietiją, jis kiek pastoviau su šeima apsigyveno Wuerzburgo lietuvių stovykloje. Ten jie susilaukė antrojo sūnaus Juliaus. Dionyzas ir ten nesėdėjo rankas sudėjęs. Tikrai, beveik iš nieko, stačiai plikomis rankomis, jis įsteigė auto ir remonto mokyklą, sujieškojo tinkamus lektorius ir iki emigracijos išleido apie 70 gerai paruoštų vyrų, kurie galėjo, netik gerai vairuoti, bet ir sugedus auto priemonei, ją sutaisyti.

Susidariusi galimybei emigruoti ir Mrs. Nele Linquist su Marcelle Ka-

selis sudarius jo šeimai reikiamus dokumentus, bene 1949 m., jie išvyksta į JAV, į Brockton, Mass., kur įsikuria pastoviam gyvenimui. Būdamas jūdruos charakterio ir geras organizatorius Dionyzas tuoj įsijungia į įvairias organizacijas, pirmiausia tapdamas šv. Kazimiero parapijos ir šv. Vardo draugijos aktyvus narys. Jį matome BALF'o ir L. Bendruomenės eilėse, o atgijusi karinė dvasia, vertė jį įsijungti į Brocktono M. Jankaus šaulių būrį ir jam vadovauti. Sustiprėjęs lietuvių karių veteranų "Ramovės" Bostono skyriui, buvo pakviestas įstoti į sąjungą, ir čia jis 1964-65 m. ėjo valdybos pirmininko pareigas.

Dionyzas Meižys dažnai prisiminavo lietuvių tautos tragediją ir su dideliu skausmu apgailėstaudavo, kad lietuvių kariam ir jam pačiam nebuvę leista panaudoti tada patiktųjų tankų, nei 1938 m., nei 1939 m., nei, pagaliau, 1940 m.

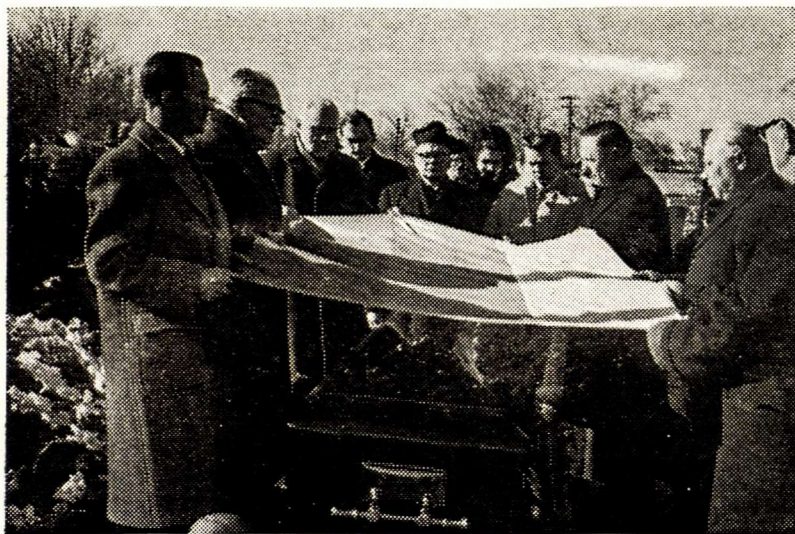
Pašarvotas jis buvo Jakavonio laidotuvių namuose, gausiai lankantis jo artimiesiems ir bičiuliams. Skaitlingos gėlės ir ant krasto uždėta tautinė vėliava, su juodu kaspiniu, priminė visiems, kad jis paruoštas amžinai kelionei. Bostono ramovėnų skyriaus valdybos iniciatyva buvo pastatyta garbės sargyba ir suruošta atsisveikinimo akademija, kur žodį tarė to skyriaus pirmininkas Kazys Šimėnas, ir kaip buvusias tankų kuopos savo vadui, — veterinarijos dr. Antanas Valiuškis, atvykęs iš Portland, Me. Abu gražiai įvertino velionies, tiek karinį, civilinį, bei visuomeninį darbą ir gyvenimą.

Kpt. Dionyzas Meižys buvo palydėtas į Brocktono Kalvarijos kapines iš šv. Kazimiero bažnyčios, po tikrai įspūdingų ir iškilmingų lietuviškų šv. Mišių ir pamaldų, kurias atlaikė, visiems mums mielas, kun. S. Vembrė, asistuojant kun. klebonui J. Petrauskui ir kun. W. Valkavičiui, dalyvaujant Nukryžiuotojo Jėzaus seselių kapelionui kun. A. Klimui. Nors ir labai žvurbiam žiemos vėjui pučiant, po pamaldų prie kapo, lyg atspėdamas visų norą kun. S. Vembrė pasakė paskutinį, visiems vertą atsiminti atsisveikinimo žodį ir tik sugiedojus Tautos Himną, skaitlingi dalyviai pradėjo iš lėto skirstytis su giliu jausmu, kad neteko tikrai brangaus asmens.

Velionis dideliame skausme paliko žmoną Bronę, sūnus Almantą ir Juliją su šeimomis, o taip pat, seserį su vyru — Vitkus Ročesteryje, N.Y. ir svainį A. Adomaitį su žmona, Pateršone, N.J.

A. Tumas

Trispalvė pridengia a.a. kpt. Meižio karstą, nuleidžiant jį į kapą.

Kavalerijos kapitonas Antanas Kirkyla

Pilnas vilčių sugrįžti laisvon Tėvynėn, iškeliavo Amžinybėn

1968 m. rugsėjo mėn. 7 d. JAV-se, Brooklyne, į Amžinuosius Namus iškeliavo, gimęs šiaulių aps. Linkuvos mieste, kūrėjas-savanoris, kavalerijos kapitonas Antanas Kirkyla, sulaukęs 69 m. amžiaus.

Su Antanu Kirkyla pirmą kartą susipažinau 1919 m. sausio mėn. 13 d., kai atvykęs Kaunan, užsiregistravęs savanoriu į I-ji raitelių eskadroną, buvau paskirtas į būrį, kurio būrininku jis buvo, prieš Didžiojo karo pabaigą tarnavęs rusų kavalerijoje. A. Kirkyla man ir davė pirmąsias jojimo ir voltžiruotės pamokas ir mokė kaip reikia valyti išduotą rusiškąjį kavalerijos šautuvą.

Vos po keletos tokių pamokų, tų pat metų vasario mėn. 9 d. mūsų du raitelių būriai buvom išrikiuoti kautynių šarvuotėje alaus bravoro "Ragutis" kieme, kur atvykęs karininkas Zaskevičius pasakė kalbą, jog esame siunčiami ten, kur mūsų išsilgusios laukia Lietuvos mergužėlės, kurios sutiksios mus išbučiuos ir t.t. Dviejų karininkų, Goštauto ir Buterlevičiaus vadovaujami, po valandėlės išžygiavome ir vasario 10 d. jau dalyvavome karin. Zaskevičiaus suplanuotoje Jiezno paėmimo operacijoje.

Nors žiema buvo gana šalta, iš Jiezno pusės mus sutiko ne mergužėlės, bet bolševikų kulkos, nuo kurių zvimimo šilo veidai ir svilo ausys. Trečiąją dieną po kautynių Jieznas buvo paimtas, bolševikai, palikę vieną lėktuvą ir daug kariško turto, pabėgo, o mes raiteliai, su trofejomis, grįžome į Kauną.

Kaunan sugrįžus, kautynes laimėjusiųjų niekas tada nepasitiko, nesveikino, o gal dauguma ir nežinojo, kad netoliese ėjo žiaurios, galima sakyti, sprendžiamos kautynės, kurios Lietuvos pavojingiausią padėtį ir visą ateities likimą pakreipė gerojon pusėn ir, po kurių, kad ir neskaitlingai, menkia už priešą ginkluotai, bet narsiai Lietuvos kariuomenei, laimėjimai sekė po laimėjimų.

Man atrodė, kad pirmuoju laimėjimu Antanas Kirkyla buvo labai susižavėjęs, nes į Karo mokyklą eiti nenorėjo ir, dar man Karo mokyklon neišvykus, 1-jo eskadrono pilname sąstate jis vėl išvyko į frontą. Bet, kadangi A. Kirkyla buvo atatinkamo išsimokslinimo, pasižymėjo būrio vadovavimu kautynėse ir gerai atlikinėjo žvalgymo uždavinius, iš fronto buvo pasiūstas prie Karo mokyklos

laikyti egzaminus karininko laipsniui įgyti, kuriuos gerai išlaikęs, Valstybės Prezidento Aktu tuojaus buvo pakeltas į leitenanto laipsnį, o eskadrono karininkai fronte jam prisegė leitenanto žvaigždutes.

Su A. Kirkyla vėl susitikau fronte prieš bermontininkus, tada jau abudu buvome leitenantai.

Kpt. A. Kirkyla dalyvavo visuose žymesniuose frontuose: prieš bolševikus — pradedant Jieznu ir baigiant jų išvijimu už Dauguvos upės, Latvijoje; prieš bermontininkus — Radviliškio - šiaulių avylinkėje; prieš lenkus — pradedant Seinais, Vilniūm ir baigiant Giedraičių - širvintų kautynėmis.

Po karo, 1 raitelių pulkui, pavadintam 1-ju Gusarų L. D. Etmono Kunigaikščio Jonušo Radvilos pulku, sugrįžus Kaunan į nuolatines kareivines kpt. A. Kirkyla ėjo įvairias pareigas, iki eskadrono vado intinai.

Kpt. A. Kirkyla buvo labai draugiškas, visų karininkų ir jų šeimų labai mėgiamas. Jis, tačiau, neskaitant visų geriausių jo draugų, labai mylėjo kovos draugus — žirgus. Buvo geras jojikas, geras arklių žinovas, kavalerijos terminu, turėjo jautrias, švelnias rankas, buvo geras treniruotojas, sportininkas. Arklių lenk-

tynėse ir šokinėjime per augštas kliūtis, be piniginių laimėjimų, jis buvo laimėjęs ir daugelį įvairių kitų prizų.

Visų prizų tarpe, mes kavaleristai, daugiausiai įvertinome Kariuomenės Vado generolo Žukausko pirmąjį prizą — Damasko plieno, sidabru apkaustyta makštimi ir rankena, kaukazietišką kardą, kuriam laimėti buvo smarkiai ruošiasi, treniruojamasi, bet ir čia, kpt. A. Kirkykla visus nurungė.

Kaip gerą jojiką ir treniruotoją, kariuomenės vadovybė kpt. A. Kirkyklą įvertino ir perkėlė į Remonto eskadroną Alytuje, kur supirkti jauni arkliai buvo apmokomi karo tarnybai ir išdalinami visiems kavalerijos, artilerijos pulkams ir kitoms dalims. Neilgai trukus, jis buvo paskirtas Remonto eskadrono vadu.

Kai maskoliškieji imperialistai iš Lietuvos vyriausybės, "Lietuvą nuo vokiečių užpuolimo apsaugoti", pradžioje išreikalavo įvesti raudonarmiečių igulas, 2-as ulanų pulkas ir Remonto eskadronas privalėjo savas kareivines apeisti ir persikelti į naujai pastatytas kavalerijos pulkui kareivines prie Tauragės miesto. Remonto eskadronas su visu žmonių ir arklių sąstatu buvo įjungtas į 2-ji ulanų L.D.K. Birutės pulką 4-ju eskadronu, kurio vadu, iki paliuosavimo iš kariuomenės ir buvo kpt. A. Kirkykla.

Kai Lietuva buvo maskolių okupuota, 2. ulanų pulke komisaru buvo pasirinktas ar pats pasisiūlęs to paties pulko ltn. Šarupičius Andrius (Šaru-

pič Andrej), ankstyvesnių maskolių kolonistų sūnus. Vieną dieną komisaras Šarupič karininkų ramovėje, priėjęs prie kpt. A. Kirkyklos, pasakė: "Tu gerai moki rusų kalbą, mėgsti rusiškas dainas, tai tau bus gerai." Kpt. A. Kirkyklai užvirė augštaitiškas kraujas, griebė komisarą Šarupičių už sprando ir išmetė iš ramovės lauk. Už tokį elgesį, buvęs pulko vadu dar pulkininkas Gudelis kpt. A. Kirkyklai pritaikė švelnią bausmę, atleisdamas jį iš kariuomenės.

Atleistas iš kariuomenės kpt. A. Kirkykla, kurį metą tarnavo Raudonajame Kryžiuje vertėju, o kada užėjo vokiečių kariuomenė, su šeima išvyko į savo žmonos dvarą Raseinių apskr., Šiluvos valsčiuje, kur ūkininkavo, iki vėl maskoliškajai kariuomenei besiantinant, viską palikęs, su žmona Henrika, sūnumi Viktoru ir uošviene p. Buikiene (vyriausiojo Lietuvos tribunolo teisėjo Buikos žmona), arkliniu vežimu išvažiavo Vokietijon.

Karui pasibaigus jie apsigyveno pabėgėlių stovykloje, Diepholze (anglų zonoje).

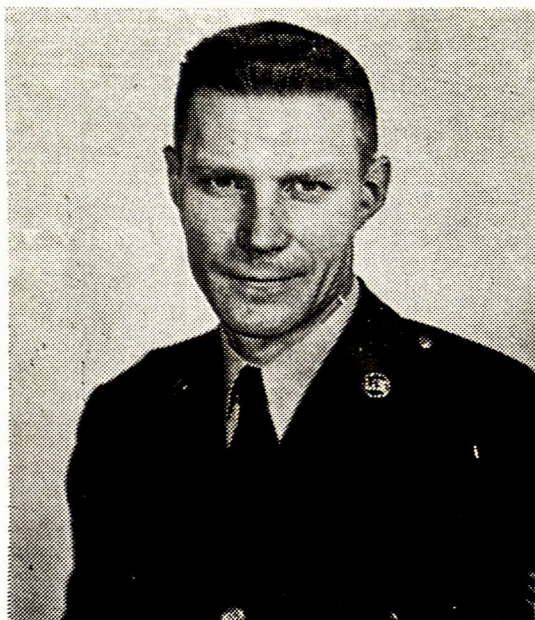
Kpt. A. Kirkyklos vyresnioji sesuo Sofija buvo ištėkėjusi už artisto Viktoro Dineikos, praeitais metais mirusio Lietuvoje. Jo brolis Povilas, buvęs Žemės ūkio ministerijos tarnautojas, po karo mirė pabėgėlių stovykloje Ingolštade, o kitas brolis, Bronius, Atskiro bataljono kapitonas Prienų įguloje, bolševikams užėjus buvo pasodintas kalėjiman, maskoliškų ir Lietuvos žydiškų tardytojų žiauriai tardytas ir kankintas, liko

pakrikusių nervų. Lietuvos partizanų iš kalėjimo išlaisvintas, jis greitai, tragiškai mirė.

Negalima praleisti ir kpt. A. Kirkyklos tėvą, Antano vardo, kaip susipratusių lietuvių, tais laikais laikomą gerai apsišvietusiu žmogumi, kuris skaitė iš Tilžės atgabenamą, tuo metu maskolių draudžiamą, lietuvišką spaudą ir ją dalino skaityti kitiems. Gal įskustas, maskoliškiems žandarams jo namuose padarius krautą, buvo patalpintas kalėjiman, bet po didelių pastangų ir kyšių pinigais (o maskoliai, visi be išimties, kyšius ėmė) nuo išsiuntimo į Sibirą katorgos darbams buvo išgelbėtas (tą aprašė prof. Vaclovas Biržiška savo knygoje "Praeities pabiros"). Nors anais laikais mokslas ir brangiai kainavo, jis visiems savo vaikams davė progos eiti mokslus. Iš jų du buvo Lietuvos kariuomenės kapitona.

Mes, kūrėjai-savatoriai, visų kavalerijos pulkų karininkai su šeimomis, Tavo pavaldiniai puskarininkiai — arklių išjodinėtojai su šeimomis ir visi eiliniai kareiviai, po II Pas. karo išlikę gyvi, po visą žemės rutulį pasisklaidę, slidžiais gyvenimo takais bekeldaudami, didžiausiuose širdies skausmuose pasilikusią Tavo mylimiausią žmoną p. Henriką, sūnų inž. Viktorą su šeima, seserį Mariją Dineikienę, Lietuvoje, ir sunkiai sergančią uošvę p. Buikienę nuoširdžiausiai užjaučiame ir kartu liūdime.

Kūrėjas-savatoris
kavalerijos majoras
J. Šarūnas

TRAGIŠKAI ŽUVO JONAS VASILIŪNAS

Netikėtai mirtį sutiko geras lietuvis ir buvęs karys Jonas Vasiliūnas. Praėjusiais metais rugpjūčio mėn. 28 d., Brocktone, jis vyko iš darbo ir nežinia kas įvyko, nes jis savo sunkvežimiu trenkė tiesiai į medį ir čia jį ištiko mirtis.

Vellonis Jonas Vasiliūnas buvo labai nuoširdus ir tolerantiškas lietuvis. Iš pat jaunystės dienų teko pažinti jo gyvenimą. Su juo net rišo giminytės tolimesni ryšiai. Vos tik paūgėjęs, jis klampodavo apie porą kilometrų iš Lebeniškių-Portijų kaimo į Dajėnų mokyklą, o vėliau į Pasvalio gimnaziją. Nelaimę atnešė abi okupacijos visam kraštui ir jį buvo smarkiai palietę: iš gimnazijos suolo atplėstas nacių režimo, jis atsidūrė Vokietijoje lėktuvų sargyboje, vėliau teko išgyventi ir fronto žiaurumus, iki 1950 m. atsidūrė JAV. Laikinais apsisistojo pas p. Gureckus Brocktone. Čia neilgai pabuvojęs įstojo į JAV aviacijos dalinį ir jau 1952 m. atsidūrė Korėjos

fronte. Ten, karių bazėje, kaip pasižymėjęs sportininkas, mokė karius sporto. Amerikiečių laikraščiai jo nuotrauką buvo įsidėję ir pažymėję, kiek jis daug išgyveno nacių okupacijos metu.

JAV karinėje aviacijoje jis išbuvo 8 metus ir iš jos grįžo įsigijęs viršios laipsnį. Apsistojo vėl Brocktone. Po trumpo meto sukūrė lietuvišką šeimos židinį su Nele Klimavičiene ir čia sau laimingai gyveno, dirbo ir veikė. Priklausė ALTui ir Sandaros 24 kuopai. Nuoširdžiai rėmė visus lietuviškus darbus.

Melrose kapinėse išdygo vėl naujas kapas, priglaudęs 43 metų amžiaus mielą mūsų tautietį Joną Vasilūną.

Bal. Brazdžionis

A. A.

ŠAULYS ANTANAS NOVICKAS

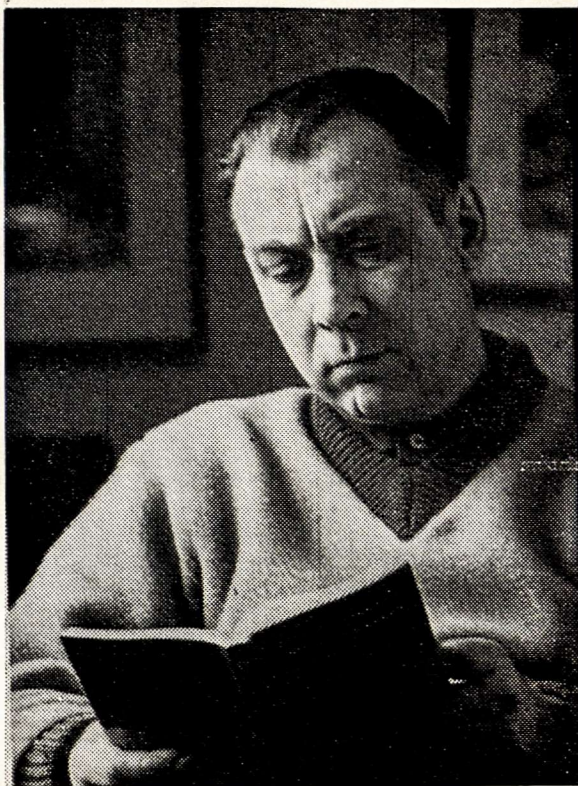
1968.XII.2 Kenosha, Wis., po sunkios vėžio ligos, mirė DLK Kęstučio šaulių kuopos sekretorius š. Antanas Novickas, sulaukęs 51 metų.

Gimė 1917.V.8 Pabaisko vls., Ukmergės aps. šešetą metų lankė Ukmergės gimnaziją. Karinę prievolę atliko gusarų pulke. Vėliau tarnavo policijos žinyboje. Gyveno lietuvių tremtinių stovyklose Vokietijoje, o 1949 m. atvyko į Kenosha, Wis. Tuoj įsijungė į tremtinių draugiją, virtusia LB apylinke, Vasario 16 gimnazijos rėmėjų būreli, DLK Kęstučio šaulių kuopą ir Lietuvos Fondą. Ėjo įvairias pareigas tų organizacijų valdybose, vadovavo Vasario 16 gimnazijos rėmėjų būreliui, talkino LF rinkliavai. Mėgo skaityti ir buvo supažinęs su literatūra.

Pašarvojimo koplyčioje prie velionies karsto buvo išstatytos Lietuvos ir šaulių vėliavos. Šauliai nešė garbės sargybą. Su velioniu atsiveikinant kalbėjo: š. Z. Lukauskas—DLK Kęstučio š. kp., L. Pliūra LB apylinkės ir š. Br. Juška — LF vardu. Karstą į bažnyčią ir į kapines nešė šauliai, dėvėdami tarnybiniais raiščiais.

Po gedulingų pamaldų šv. Petro bažnyčioje, velionio palaikai buvo atlydėti į šv. Jurgio kapines, kur LŠST vardu paskutinį atsiveikinimo žodį tarė jos vicepir. š. P. Petrušaitis, apibarstydamas karstą Lietuvos gintaro gabalėliais. Per pamaldas ir kapinėse giedojo sol. Prudencija Bičkienė. "Marija, Marija..." giesmės žodžiais atsiveikino jo brolis Henrikas su šeima, artimieji, šauliai ir draugai su a.a. Antanu, palūžusiu, besiekiant Tėvynei Lietuvai laisvės. Išėkis ramybėje svetingoje Amerikos žemėje!

P. P.

A.a. šaulys Antanas Novickis

GENEROLO MYKOLO VELYKIO LIKIMAS

Rašant Liet. Enciklopedijai apie generolą Mykolą Velykį, sunku buvo gauti patikimų žinių, nes šaltiniai yra neprieinami, tad parašiau trumpai. Neperseniai, per prof. A. Rukulį, pavyko gauti papildomų žinių.

Generolas M. Velykis, 1944 m. bolševikams veržiantis į Lietuvą, nesiėmė į Vakarus bet liko gyventi Lietuvoje. Gyveno A. Panemunėje. Bolševikams antrą kartą užėmus Lietuvą, generolas, po ilgų kamantinėjimų: "1946 m. tapo suimtas ir draug su žmona be teismo išvežtas į Sibirą. Keletą metų buvo laikomas įvairiuose lageriuose. Kai visiškai nusilpo atvežė į Vilnių. Tą pačią dieną pamatė Vilnių ir mirė. Metų laiko neprašė ir žmona mirė." Taip rašoma laiške lietuviui, kuris gerai pažinojo Velykių šeimą. Jam pavyko pasprukti į vakarų Vokietiją 1960 m. kaip klaipėdičiui.

Kaip ilgai buvo Sibire ir kuriais metais generolas mirė, laiške nėra parašyta. Spėjama, kad mirė 1956 m. Tad Sibire išbuvo apie 10 metų.

Generolas M. Velykis buvo ramaus būdo, pareigingas, sumanus ir darbš-

tus. Daug nusipelnė Lietuvos kariuomenę organizuojant 1919 metais. Gimė 1884 (?) m. Panevėžio apskrityje. Mokėsi Panevėžyje. 1909 (?) m. baigė Vilniaus pėstininkų karo mokyklą ir tapo karininku. Tarnavo rusų kariuomenėje. 1918 m. grįžo į Lietuvą. Savanoriu stėjo į Lietuvos kariuomenę, specialiai pakviestas 1918 m. spalio mėn. atvykti į Vilnių. Antrame M. Šleževičiaus ministerių kabinete, nuo 1918 m. gruodžio 24 d. iki 1919 m. kovo 12 d., buvo Krašto Apsaugos ministru. Vėliau šias pareigas perėmė karininkas A. Merkys. Generolas M. Velykis sumaniai vykdė Lietuvos kariuomenės organizacijos darbą, iš savanorių steigdamas naujų dalių užuomazgas, kurios gan greitai išsivystė į batalionus ir pulkus. Vėliau ilgą laiką buvo II pėstininkų divizijos vadas. 1927 m. vasario mėn. tapo pakeltas generolu, išėinant atsargon. Gyveno A. Panemunėje, labai ramiai, nebesikišo į politiką ir nebeprisidėjo jokioms organizacijoms. Tyliai gyveno ir vokiečių okupacijos laikais. Visgi, bolševikų buvo suimtas ir išvežtas į Sibirą. Tai viena bolševikinio žiaurumo aukų, o tokių buvo tūkstančiai.

K. Ališauskas

Paruošė Kalpas Uoginius

KUKURŪZAI MĖNULYJE

Chruščiovo veiklos ir jo bandymų naujuose plėšiniuose plėsti grūdinių javų kultūras periode, sklido nemaža įvairiausių anekdotų, kurių tarpe buvo pasakojama ir toks: Nusileidę mėnulyje amerikiečiai tuojau ėmėsi topografijos darbų. Čiabuvis (mėnulio gyventojas) priėjęs ir klausia topografą: — "Kas čia bus? Ką čia darote?" "Ruošiamė fabrikams, aerodromams, sandėliams, įstaigoms ir gyvenamiesiems namams vietą", — atsakė topografas. "Hm...", mįslingai sumykė vietinis: "Prieš pora savaičių čia buvo atvykęs toks neaugšto ūgio, plikas, bulbanosis ir su didele karpa ant veido žmogus, tai jis sakė, kad čia kukurūzus sės"...

Nesenai, Ažei Akselbankas iš Maskvos parašė, jog nepaisant naujaušiu ekonominių reformų, siekiančių įmonių pelningumo ir rentabilumo, taipgi tam tikro spaudimo į

L. K. Kūrėjų-Savanorių
Veteranų Sąjungos
Vokietijos Skyriaus Valdyba

Kario Redakcijai

Paskutiniame Kario numeryje skaičiau "Lietuviai kariai laisvajame pasaulyje" tokią žinutę: Lietuvos karo savanorių — invalidų V. Vokietijoje yra dar nemažas skaičius. Štai jų keletas: seka 13 pavardžių.

Norėdamas patikslinti šią žinutę, vranėnu kas seka: 1954 metų pabaigoje buvo atgaivintas Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų-Savanorių Sąjungos V. Vokietijos Skyrius. Nuo to laiko į skyrių prisiregistravo — įstojo viso 37 kūrėjai-savanoriai ir karo invalidai. Iš jų išemigravo į JAV ir Kanadą 6, iš skyriaus laisvai išstojo 3, ir mirė 10.

Šiuo metu V. Vokietijos Skyriuje dar liko 18 narių kurių pavardės ir vardai seka: Bagdanavičius Pranas (100% karo invalidas), Černius Juozas, Dūda Jonas, Gudelis Petras, Jankauskas Kostas, Janulis Antanas (TBC ligonis), Jonikaitis Liudvikas, Kriščiūnas Juozas, Kundrotas Stasys, Lasys Juozas, Maleckas Vladas, Mažeika Antanas (TBC ligonis), Motgabis Kazimieras, Paulikas Petras (TBC ligonis), Plauska Pranas (100% karo invalidas), Rizauskas Juozas (proto ligonis), Rukša Antanas dr., Sutkus Viktoras.

J. Kriščiūnas
Valdybos sekretorius

pirmojo reikalingumo gyventojams kasdieninės vartosenos prekių gamybos srity, sovietų šalies žmonės supranta, kad iki tobulumo jiems dar labai toli. Ryšyje su tuo, Maskvoje kursuoja sekantis anekdotas: "Ką reiškia gyventi komunistinėje bendruomenėje?" Atsakymas: — "Tai reiškia gyventi viskuo pertekusiam krašte, kur viskas gaunama dovanai. Pav.: gyvenamieji butai, automobiliai, įvairūs patogumai, na ir maisto produktai, kaip mėsa ir t.t."... "Čia mažas klausimėlis, drauge: — o kas yra mėsa?"

Anekdotai Sovietų Sąjungoje yra nelyginant gyvenimo barometras. Senai jau praslinko dienos, kai Chruščiovas kiekvienoje savo prakalboje vis sakydavo, kad Sovietų Sąjunga netrukus pasivys ir pralenks Ameriką ir Sovietų Sąjungos gyventojai dabar realiau išvaizdina savo būklę. Ryšyje su tuo yra ir toks anekdotas: Mokytojas pasiūlė mokinui papasakoti apie JAV žmonių gyvenimą. — "Tai skurdo, vargo, žmonių eksploatacijos ir bedarbės šalis" — atsakė mokinukas. — "Visai teisingai", pagiriančiu tonu patvirtino mokytojas ir tuojau pasiūlė papasakoti apie gyvenimą Sovietuose. "Sovietų S-ga todėl privalo pasivyti ir pralenkti Ameriką", — atsakė geriausias klasės mokinys.

Jau nuo senų laikų rusų liaudis, valdžios smaugiama, pratusi anekdotais ir satyrinėmis apysakomis lengvinti šiurpų savo gyvenimą. Ypač dabar, bevilkdami sunkius komunistinės santvarkos reitežius, dažnai slėpdamiesi, žmonės pasijuokia, nors ir pro ašaras.

Atėjus valdžion Brežnėviui ir Kosyginui, dėl jų blankumo anekdotų banga lyg ir kiek atsūlgo. Visokioms satyroms ir anekdotams kurti Nikita buvo tinkamiausias objektas. Nepaisant to, kad jis nebėra daugiau "persona grata", kad yra degraduoto lyderio būklėje, iki šiol žmonių vaizduotėje jis tebėra gyvas, kaip "prastas" juokdarys, mažo išsimokslinimo ir žemos kultūros žmogus. Todėl, dar iki šiol tebėra populiarūs apie jį šie kandūs anekdotai. Kartą, Nikita atvykęs į kolchozą panoro apžiūrėti kiaules. Jam patiko kiaulės ir jis nutarė kiaulių tarpe nusifotografuoti. Lydėjusieji jį fotografai mielai nufotografavo. Sekančią dieną toji nuotrauka pasirodė "Pravdoje" su tokiu užrašu: "Nikita Sergejevičius kolchoze, kiaulių ta.pe. Jis yra antras iš kairės". Kitą kartą, Chruščiovas, norėdamas pasikalbėti su kolchozininkais, ėpė juos susausti kolchozo aikštėn. Kolchozininkai susirinko. Tai buvo lapkričio pabaigoje. Buvo šalta. Besi-

kalbėdamas Chruščiovas pastebėjo, jog daugumas kolchozininkų yra basi. Jis ir klausia: "Kame reikalas, kodėl jūs basi, juk jau gruodas?". "Taip patogia, greičiau pavysim Ameriką" — pasigirdo balsas iš minios. Kaip visada, šaipydami, Chruščiovas atsako: "Maža to, drauge, mes turime ir pralenkti Ameriką". — "Nepatogu bus, drauge Nikita Sergejevičiaus. Esame nuskurę. Amerikonai juoksis, kad juos pralenksim, juk mūsų užpakaliai pliki, nes kelnės kiauros" — pritūpęs minioje atrėžė sąmojingas kolchozininkas.

Yra žinoma, jog Chruščiovas dėjosi meno žinovu ir globėju. Štai, kartą apžiūrėdamas paveikslų galeriją, Nikita sustojė ties gražiais rėmais ir išžiūrėjęs klausia: "Kuriems galams šių atmatų čia pakabinot?" — "Juk čia tik veidrodis, Nikita Sergejevičiaus", atsakė jam gidas.

Sovietų režimas visomis išgalėmis kovoja su įvairių "iš po skverno" platinamų spausdinių, satyra persunktų feljetonų, apie komunistų "pažangą" gyvenime. Nepaisant sunkiausių už tai bausmių, valdžia bejėgė yra sustabdyti pastabas apie komunistų "rojaus" gyvenimą draugų tarpe, prie "čierkos" vodkos. Mokytojas klasėje kartą klausia: "Kur yra pasaulyje geriausios motinos?"

— "Sovietuose". "Kur gražiausieji pastatai?" — "Sovietų Sąjungoje!". "Kurioje šalyje geriausia žmonės maitinasi?" — "Sovietų sąjungoje" — choru atsako mokytojui visa klasė. Tuo pat metu, viename užpakalinių suolų, mokytojas pastebi beverkiantį berniuką. "Ko tu verki?" — paklausia mokytojas. — "Noriu nuvykti į Sovietų Sąjungą" — apsišarpojęs atsako jam mokinys.

Kartą Sovietų Sąjungos pasienio sargybinis buvo paklaustas, ką jis darytų, jeigu staiga būtų atidaryta Sovietų Sąjungos siena? "Kuogreičiausiai lipčiau medin, kad manęs minia nesumindžiotų" — atsakė jis.

Dabartiniai anekdotai dažnai pa juokia ilgas ir suktas komunistų lyderių kalbas. Viename viešame susirinkime, pranešėjas pasakojo kaip "reljefiškai reiškiasi realūs komunizmas mūsų horizonte". "Draugas, nekalbėk tokiais mandrais žodžiais", — sušuko kas tai iš auditorijos. Ir tuojau paklausė: "Ką jūs suprantate sakydami 'komunizmas horizonte'". Pranešėjas aiškina: "Reikia suprasti, kad tai yra išvaizduojamoji linija, kur susiduria dangus su žeme, ir juo arčiau mes prie jos artinamės, juo toliau ji nuo mūsų tolstą".

LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS PIRMININKAS — VOKIEČIŲ ŠAULIŲ KARALIUS

Spalio 19 įvyko Eppelheimo (Heidelberg) šaulių klubo (Schützenverein) šaudymo varžybos, kuriose dalyvavo apie 50 asmenų. Jas laimėjo ir šaulių karaliumi tapo PLB Vokietijos krašto valdybos pirmininkas J. K. Valiūnas.

Lapkričio 30 Eppelheimo šaulių namų svetainėje įvyko linksmas pobūvis — vainikavimo iškilmės, kuriose dalyvavo apie 80 šaulių. Naujo karaliaus atvykimą paskelbė fanfarų trimitai. Senasis karalius iškilmingai perdavė karališkosios valdžios ženklą — grandinę naujam karaliui Jonui Drovijam (Jonas der Schüchterne). Po trimitų ženklą naujasis karalius perskaitė savo "tautai" proklamaciją, kuria paskyrė rūmų didžiūnus ir išdėstė valdymo principus: vyriškumas ir riteriškumas, tikėjimas ir ištikimybė, ir pakvietė visus prie stalo pasistiprinti. Vynu vaišino naujasis karalius.

Eppelheimo šaulių klubas įkurtas 1912-13. Per visą savo gyvavimo laiką jis turėjo 15 karalių. J. K. Valiūnas čia karaliauja antrą kartą — tą vardą jis buvo laimėjęs 1965.

Reikia pažymėti, jog tai nėra joks pripuolamas atsitikimas. Mūsų pirmininkas tarp vokiečių šaulių yra labai gerai žinomas. 1959 m. jis buvo Schwetzingeno šaulių klubo karaliu. 1963 visos Vokietijos šaudymo iš pistoletų varžybose Wiesbadene jo 4 žmonių komanda laimėjo 2 vietą ir tik vienu tašku teatsiliko nuo pirmos. Per paskutiniuosius 10 metų įvairiose šaudymo varžybose 4 kartus laimėjo pirmą ir apie 10 kartų antrą vietą. Be to, Birstadto šaulių klubas yra suteikęs jam garbės nario vardą iki gyvos galvos. Š.m. liepos mėnesį Karlsruheje įvykusiose Badeno krašto šaudymo pistoletais pirmenybėse laimėjo pirmą vietą. Varžybose dalyvavo apie šimtas rinktinių šaulių.

REIKĖTŲ VENGTI

"Kario" žurnale Alg. Budreckis kartais vartoja rusiškus žemėlapius savo straipsnyje Lietuviškoji ekspansija. Neleistina lietuvių žurnale duoti vėlesniais laikais nubraižytų žemėlapių su rusiškais įrašais. Pateisinti, jei būtų labai seni, istoriniai žemėlapiai. Kitais atvejais reikia perbraižyti lietuviškai. Rusai savo kariniuose žurnaluose kažin ar duoda diskusiniams straipsniams žemėlapių su lietuviškais įrašais. Lietuvių kalba ir kultūra senesnė, garbingesnė už rusų. Ją turi branginti patys lietuviai.

"Kario" 7 (1444) nr. paskutiniam viršelio puslapyje seną Lietuvos karį vaizduojanti nuotrauka. Naudinga populiarinti senuosius lietuvių apsirėdymus, bet kodėl su buože rankoje? Senovės lietuviai buvo puikiai ginkluoti. Duomenų yra net svetimųjų raštuose. Kai turėjo tvirtus, metaline sagtimi, diržus, turėjo ir gerus apsiavimus, ne vien vyžuotos apsiaviniojimus. Ir vėl: patys daugiau branginkime savo praeitį, nesišaiptykime patys iš savo didingos praeities faktų.

J. Bartas

JAUNIMO ŽYGIS UŽ TIKĖJIMO LAISVĘ

Lietuvių organizacijų įgallotiniai, susirinkę Clevelande 1968 m. spalio mėn. 22 d., nusprendė sudaryti žygio už tikėjimo laisvę komitetą.

Šio komiteto uždavinys būtų pasiųsti pas šv. Tėvą lietuvių jaunimo organizacijų atstovų delegaciją ir jo paprašyti, kad jis primintų pasaulio vyskupams ir katalikams apie tikinčiųjų, ypatingai besimokančio jaunimo, religinę priespaudą komunistų pavergtuose kraštuose.

Apie kitus konkrečius šio komiteto uždavinius bus paskelbta spaudoje vėliau.

Spalio mėn. 30 d. komitetas pareigomis pasiskirstė: pirmininkas Rimas Laniauskas — Moksleivių Ateitininkų Sąjunga, vicepirm. Romualdas Bublys — Moksleivių Ateitininkų Sąjunga, sekretorė Marytė Gailiūšytė — PLB Jaunimo Sekcijos atstovė, išdininkas Gintautas Sniečkus — Lietuvių Jūrų Skautija, nariai: Lietuvos Vyčiai, Lietuvių Skaučių Seserija, Lietuvių Skautų Brolija, Lietuvių studentų tautinė korp. Neolituania, Akademinis Skautų Sąjūdis ir Studentų Ateitininkų Sąjunga.

Komiteto adresas: UŽ TIKĖJIMO LAISVĘ, 1911 Beverly Hills Dr. Euclid, Ohio 44117.

JTL 1968.XI.5

Toronto universiteto prof. Kenneth McNaught, kuris įsteigė komunistišką "Fair Play for Cuba" komitetą, pareiškė, kad Pierre Elliot Trudeau, dabartinio Kanados min. pirmininko, politinis likimas bus kartu ir visos Kanados likimas. Trudeau praeitis visiškai patvirtina to Kastro draugo, prof. McNaughto, žodžius, nes jei Trudeau pavyks išplėsti savo įtaką ir politiškai įsigalėti, tai Kanada žengs arčiau ir arčiau į komunizmą.

A. O.

"Amerikos žydai šiandien turi auksinę progą. Tai progą nulipti nuo linksmai besisukančios karuselės ir tarti: 'tik tiek ir nė žingsnio to-

liau'. Turi progą atsisiesti visiškai nuo negrų neprotingų reikalavimų specialių privilegijų. Tai reikėtų grįžimą į sveikus principus, kad privilegijos užkrauna ir pareigas, kad tie, kurie vartoja, privalo ir gaminti, kad lygybė žmonėse nėra privailumas, o tik lygybė progai yra visiems privali, kad ateitis priklausos ne eiliniam žmogui, bet neiliniam". (N. Weyl, The Jew in American Politics).

N. R.

Nušovus Kingą, po įvykusių juodžių riaušių, vien tik Vašingtone buvo nušauti 5, sužeista — 800 ir suimta 3,000. Per dvi dienas buvo mieste sukelta 600 gaisrų.

Padarius asmenų, kaltinamų grobime ir paleistų už užstatus, srašo tyrimą, paaiškėjo įdomus vidurkis: pšėlikavo ir grobė ne vargšai, ne neišmanėliai ir ne bedarbiai. 95 proc. iš tų suimtųjų juodžių turėjo darbus, uždirbdami nuo \$85 iki \$150 per savaitę. Tarp kaltinamųjų yra vienas bibliotekininko padėjėjas, nekilnojamo turto pardavėjas, tam tikras skaičių kolegijų studentų, keletas tarnautojų valdžios įstaigose. Iš pirmojo šimto suimtųjų — 5 dirbo Pašto įstaigoje. Tipingas grobikas — vagis pasirodė turįs 11 metų mokyklos. Daug iš tų vagių atvyko į riaušių vietą savais automobiliais.

N. R.

Apsimoka iš kairės, tačiau neapsimoka iš dešinės. Kai John Wayne mėgino surasti, kas apsiimtų pastatyti filmą "The Green Berets", tai didžiosios filmų gamyklos (Warner Bros. ir kt.) atsakė. Būk tai toks filmas neapsimokėtų ir t.t. ... Tačiau, filmas apie komunistą Che Guevarą jau statomas (20th Century - Fox, režisierius — Sidney Bartlett) ir pavadintas "Viva Che". Mat šitoks filmas jau apsimoka. Kažin, kam jis apsimoka?

N. R.

AUKOJO KARIUI:

\$4.00 — L. Lendraitis, So. Boston, Mass. Po \$3.00 — St. Budas, Lemont, Ill.; K. Daugvydas, Detroit, Mich.; St. Pundzevičius, Great Neck, N.Y.; K. Ramonas, Chicago, Ill.; M. Vitkus, Detroit, Mich. Po \$2.00 — J. Bastys, Briarcliff, N.Y.; K. Musteikis, Chicago, Ill.; J. Tarvydas, Hamilton, Can.; A. Valys, Chicago, Ill. Po \$1.00 — P. Gulbinas, Toronto, Can.; J. Kaci-lauskas, Lemont, Ill.; P. Petrusaitis, Racine, Wis.; J. Skeivelas, St. Catharines, Canada; J. Šlapelis, Euclid, Ohio; V. Streitas, Scarborough, Canada.

KARYS dėkoja aukotojams!

Pažaislio bažnyčia žiemą

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$7.00, pusmečiui — \$3.50,
atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal su-
sitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
K A R Y S

916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuo-
ti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneš-
kite KARIUI, pažymėdami naująjį
ir senąjį adresą.

*
Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami
KARYJE nevisada reiškia redakcijos
ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mė-
nesio pradžioje. Jam skiriami straips-
niai turi pasiekti redakciją nemažiau
dvi savaites prieš išleidimą.